
Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutus

Hämeenlinna, Lahdensivu syksy 2016

Katja Lintonen & Riina Rajala

HÄMEENLINNA, LAHDENSIVU
Sosiaalialan koulutus
Sosiaalityö

Tekijät	Katja Lintonen & Riina Rajala	Vuosi 2016
Työn nimi	Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkimustulosten avulla tuoda esille asiakkaiden sekä työntekijöiden kokemuksia yksityisen palveluntuottajan tuottamasta lastensuojelun jälkihuoltopalvelusta. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka jälkihuollon asiakkaat ovat kokeneet jälkihuoltoon siirtymisen, jälkihuollon toteuttamisen, päättymisen sekä kehittämisen. Tavoitteena oli myös selvittää jälkihuollon työntekijöiden työkäytäntöjä, kokemuksia resurssien riittävydestä sekä asiakassuhteen ja jälkihuollon merkityksestä nuoren elämässä. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella, miten nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla.

Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä eteläsuomalaisen lastensuojelun jälkihuoltoa tarjoavan yksityisen palveluntuottajan kanssa. Opinnäytetyön suurimpana teoreettisena lähtökohtana toimi lastensuojelun jälkihuolto. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös lastensuojelua, nuoruutta sekä yksityistä palveluntuottajaa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Aineistot hankittiin avoimen haastattelun sekä kyselylomakkeen avulla. Aineistot analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen.

Tutkimuksen merkittävimmiksi päätuloksiksi nousee pysyvän aikuisen läsnäolo sekä nuoren ja ohjaajan välinen luottamussuhde. Tuloksista myös ilmenee, että jälkihuoltoon siirtyminen voi olla nuorelle onnistunut kokemus, vaikka siirtyminen tapahtuisikin nopeasti. Merkittävänä tuloksena voidaan myös pitää sitä, että nuoren kanssa jälkihuollon päättymisestä keskustelu riittävän ajoissa sekä riittävästi, lisää tietoa jälkihuolto-oikeuden pituudesta. Lisäksi tietoisuus poistaa pelkoa liittyen itsenäiseen tulevaisuuteen.

Avainsanat Lastensuojelu, jälkihuolto, nuoruus, yksityinen palveluntuottaja, kvalitatiivinen tutkimus

Sivut 41 s. + liitteet 4 s.

HÄMEENLINNA, LAHDENSIVU
Degree programme in Social Services
Social Pedagogic Social Work

Authors	Katja Lintonen & Riina Rajala	Year 2016
Subject of Bachelor's thesis	Clients' and employees' experiences of child welfare aftercare provided by a private service provider	

ABSTRACT

The main focus of this Bachelor's thesis was to explore the experiences of clients and employees in child welfare aftercare provided by a private service provider. This thesis aims to examine how the clients experience the transition to aftercare, the implementation of aftercare, the closure and development. The purpose was to analyse aftercare workers' opinions about their work methods, the relationship between client and employee and the sufficiency of resources. In addition, the aim was to consider if the clients and the employees have the same experiences and opinions about the whole aftercare service.

The cooperation partner in this thesis was a private company from Southern Finland, which provides child welfare aftercare services. The theoretical starting points were child welfare, aftercare, youth and private sector. The study was a qualitative research and unstructured interview was used. Additionally, interviewees responded to a questionnaire. The research material was analysed with content analysis method.

The most significant research result in this Bachelor's thesis was the presence of a stable adult and a trusting relationship between the young person and a counsellor. Both the clients and the workers agreed about the importance of the relationship in aftercare. Transition to aftercare can happen quickly and earlier than planned. Nevertheless, it can be a positive experience to youth. Based on the results, it became clear that it is important to discuss the closing of aftercare sufficiently and early enough before the right to aftercare ends. Awareness of the duration of aftercare reduces a young person's fear about the future.

Keywords Child welfare, aftercare, youth, private service provider, qualitative research

Pages 41 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA	2
2.1	Lastensuojelu.....	2
2.1.1	Lastensuojelun vaiheet	2
2.2	Yksityinen lastensuojelun palveluntuottaja.....	4
2.3	Nuoruus ikävaiheena	6
2.3.1	Kiintymyssuhteet.....	7
2.3.2	Itsenäistyminen.....	8
3	LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO	10
3.1	Jälkihuolto-oikeus	11
3.2	Jälkihuoltoon siirtyminen.....	12
3.3	Jälkihuollon toteuttaminen	12
3.3.1	Jälkihuollon nuoren etuudet	13
3.4	Jälkihuollon ohjaaja.....	14
3.5	Jälkihuollon päättymisen	16
4	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA.....	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
5.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	20
5.2	Tutkimusmenetelmä.....	21
5.2.1	Aineiston hankinta.....	22
5.3	Aineiston analyysi	23
6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	25
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	26
7.1	Jälkihuolto-ohjaajien kyselylomakkeiden tulokset	27
7.2	Nuorten haastattelujen tulokset.....	28
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	30
8.1	Jälkihuoltoon siirtyminen.....	31
8.2	Jälkihuollon toteuttaminen	31
8.3	Jälkihuollon päättymisen	34
9	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	38

Liite 1	Avoimen haastattelun kysymykset
Liite 2	Nuorten suostumuslomake
Liite 3	Kyselylomake
Liite 4	Ohjaajien suostumuslomake

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee asiakkaiden sekä työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla. Lastensuojelun jälkihuolto on nuoren tarpeisiin räätälöityä tukea, jonka tarkoituksena on tukea nuorta itsenäistymisessä. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineistot hankittiin avoimen haastattelun sekä kyselylomakkeen avulla.

Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat ovat lastensuojelu, yksityinen palveluntuottaja sekä nuoruus, kiintymyssuhdeteoria ja nuoren itsenäistyminen. Tärkeimpänä teoreettisena lähtökohtana opinnäytetyössä käsitellään lastensuojelun jälkihuoltoa. Opinnäytetyön keskeisimmät avainsanat ovat lastensuojelu, jälkihuolto, nuoruus, yksityinen palveluntuottaja sekä kvalitatiivinen tutkimus. Näitä keskeisiä lähtökohtia ja avainsanoja käsitellään ja avataan opinnäytetyön eri vaiheissa.

Tämän opinnäytetyön yhteistyötahona toimii eteläsuomalainen yksityinen lastensuojelun jälkihuollon palveluntuottaja. Opinnäytetyön tavoitteena on tutkimustulosten avulla tuoda esille asiakkaiden sekä työntekijöiden kokemuksia yksityisen palveluntuottajan tuottamasta lastensuojelun jälkihuoltopalvelusta. Tutkimuksessa halutaan selvittää, miten jälkihuollon asiakkaat ovat kokeneet jälkihuoltoon siirtymisen, millaiseksi asiakkaat kokevat jälkihuollon palvelun sekä miten palvelu tukee itsenäistymistä. Lisäksi pyritään selvittämään asiakkaiden ajatuksia jälkihuolto-oikeuden päättymisestä. Tavoitteena on myös selvittää jälkihuollon työntekijöiden kokemuksia nuorten tuen tarpeesta, resurssien riittävyydestä ja asiakassuhteen merkityksestä sekä minkälaisia työkäytäntöjä he käyttävät työssään. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset kohtavat jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla.

Opinnäytetyön aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen sekä tutkimisen arvoinen, sillä lastensuojeluun tullaan tekemään sote-uudistuksen myötä muutoksia. Jälkihuollon järjestämiseen tulisi kiinnittää yhä enemmän huomiota, sillä sen toteuttaminen sekä kehittäminen ovat jääneet avo- ja sijais- huollon varjoon. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä (2013) on esittänyt, että jälkihuolto-oikeus pitäisi olla aina 25 ikävuoteen saakka, jonka vuoksi on tärkeää tutkia nuorten ja ohjaajien kokemuksia aiheeseen liittyen. Opinnäytetyön aihe valikoitui tutkijoiden kiinnostuksen sekä aiemman harjoittelu- ja työkokemuksen myötä. Koska olemme molemmat työskennelleet jälkihuollonuorten kanssa, halusimme tehdä tutkimuksen heidän sekä työntekijöiden kokemuksista jälkihuollosta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on, että työn tutkimustuloksia voi hyödyntää sekä opinnäytetyömme yhteistyötaho, että muut jälkihuollon palveluntuottajat.

2 TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

Tämän opinnäytetyön teoreettisena perustana toimivat lastensuojelu ja sen vaiheet sekä yksityinen lastensuojelun palveluntuottaja. Lisäksi avataan nuoruutta ikävaiheena, keskittyen myöhäisnuoruuden aikaan. Luvussa 2.3 avataan nuoruuteen liittyvää kiintymyssuhdeteoriaa sekä itsenäistymistä. Suurin teoreettinen lähtökohta on lastensuojelun jälkihuolto, joka käsitellään erikseen luvussa 3. Teoreettisten lähtökohtien tarkoituksena on tukea ja luoda teoreettinen pohja tälle opinnäytetyölle. Lisäksi niiden tarkoituksena on avata työn kannalta oleellisia käsitteitä.

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulain 2007/417 1. luvun 1 §:n mukaan lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten ja nuorten suojelun tarpeet ovat vaihdelleet eri aikoina. Nykyään lasten ja nuorten pahoinvointi sekä heidän laiminlyöntinsä ilmenevät turvattomuuden tunteina, oireiluna sekä ongelmina. Lastensuojelullisia tarpeita ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat, koulunkäyntivaikkeudet, psyykkiset ongelmat sekä vuorovaikutus- ja tunne-elämän ongelmat. Lapsen suojelun tarpeeseen vaikuttaa useat eri tekijät, eikä yksiselitteistä syytä lapsen tai nuoren pahoinvoinnille ole. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 173.)

Lastensuojelun asiakasmäärät kasvavat jatkuvasti. Heinon (2009) mukaan kasvun taustalla on useita syitä. Lastensuojelun tarve on lisääntynyt sekä lasten pahoinvointia on raportoitu yhä enemmän. Lapsiperheiden tilanteisiin vaikuttavat seuraavat yhteiskunnalliset tekijät: elinkeino- ja ikärakenteen muutokset, sosioekonomiset edellytykset sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudet. Lisäksi asiakasmäärien kasvuun vaikuttavat työntekijöiden vaihtuvuus, kunnissa toteutetut organisaatio- ja palvelurakenteen muutokset, muuttuneet tilastointiperusteet, lisääntynyt varhainen puuttuminen havaittuihin ongelmiin, verkostoyhteistyö sekä yhteistyön menetelmien kehittyminen. (Bardy 2009, 86.) Koska lastensuojelun asiakasmäärät kasvavat, on työntekijäresursseja lisättävä niin sosiaalityöntekijöiden kuin sosiaalihoajaajienkin osalta. Kananojan ym. (2011, 174) mukaan lastensuojelun työn tärkeintä osaamista on vuorovaikutus eri-ikäisten lasten, heidän vanhempiensa sekä läheistensä kanssa.

2.1.1 Lastensuojelun vaiheet

Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lapsen, nuoren ja hänen perheensä tukemista kunnan peruspalvelujen piirissä, kun he eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Palveluiden tavoitteena on ehkäistä ongelmien syntymistä tai niiden pahenemista perheessä. Lisäksi palveluilla pyritään vaikuttamaan lapsen, nuoren ja hänen perheensä hyvinvointiin tukemalla lapsen kasvua sekä kehitystä. Kunnat tarjoavat ehkäisevää lastensuojelua esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa, kouluissa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua voidaan

tarjota osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa lastensuojelun asiakkaana olevalle henkilölle. (Kananoja ym. 2011, 182–183.)

Lastensuojeluasia tulee vireille lapsen tai perheen omasta yhteydenotosta tai pyynnöstä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi (25 a §), lastensuojeluilmoituksesta tai kun sosiaalivyöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut tiedon mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta tai nuoresta (Lastensuojelulaki 2007/417 26 §).

Lastensuojelulaki määrittää, että lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen on aloitettava seitsemän arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta. Arvio tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa. (Kananoja ym. 2011, 186.)

Kananojan ym. (2011, 186–187) mukaan selvitystä tehtäessä voidaan tarvittaessa olla yhteydessä eri asiantuntijoihin, yhteistyötahoihin tai muihin lapsen tai nuoren läheisiin. Erityisen tärkeää on kuulla lasta hänen iästään riippumatta, mikäli se vain on lapsen tai nuoren edun mukaista. Lastensuojelulain 2007/417 4:n luvun 20 § säädöksen mukaan 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi Hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Jokaiselle lastensuojelun asiakkaalle tulee tehdä asiakassuunnitelma, johon on kirjattu lapsen tai nuoren sekä hänen perheen palvelujen ja tuen tarve sekä ongelmat, joihin on tarkoitus puuttua, sekä vastuuhenkilöt. Asiakassuunnitelmasta tulee myös käydä ilmi työskentelyn aikataulu sekä ajankohta, jolloin suunnitelmaa tarkistetaan. Asiakassuunnitelma on tärkeä työväline niin työntekijälle kuin asiakkaan oikeusturvalle, sillä se määrittää lapsen tai nuoren edun toteutumisen sekä perustelee yhteiskunnan tarpeen suojella lasta. (Kananoja ym. 2011, 193–194.) Sosiaalihuoltolain (2014/1301) 39 §:ssä on säädetty asiakassuunnitelman laatimisesta ja sen sisällöstä. Asiakassuunnitelma tulee laatia yhdessä sekä yhteisymmärryksessä lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa tai muun lapsen asioista vastaavan henkilön tai tahon kanssa. (Räty 2015, 271–272.)

Lastensuojelulain 2007/417 7. luvun 34 §:n mukaan avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittäminen tai lapsen koulunkäynnin tukeminen, tehostettu perhetyö sekä perhekuntoutus. Avohuollon tukitoimia on toteutettava mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen, vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Ensisijaisesti lasta tai nuorta sekä hänen perhettään tulee tukea kaikin mahdollisin keinoin. Kun muut keinot eivät ole auttaneet tai niitä ei enää ole, voidaan lapsi tai nuori sijoittaa avohuollon tukitoimena perhehoitoon tai laitoshuoltoon. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2001, C16.)

Lapsen tai nuoren kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä, mikäli lapsi tai nuori on välittömässä vaarassa eikä hänen tilannettaan voida muulla tavoin turvata (Ikonen 2013, 142). Lapsen tai nuoren kiireellinen sijoittaminen on vakava puuttuminen yksilön elämään sekä yksityisyyteen, ja sen takia siitä säädetään Lastensuojelulaissa tarkasti (2007/417 39§). Lapsen kiireelliseen sijoitukseen voi olla monia eri syitä. Lapsen vanhemmat voivat olla päih-teiden vaikutuksen alaisina ja kykenemättömiä huolehtimaan lapsesta, van-hempia epäillään lapsen pahoinpitelystä, eivätkä vanhemmat suostu tarvit-taviin tutkimuksiin asian selvittämiseksi tai kyse voi olla sairaudesta tai on-nettomuudesta. Myös lapsen tai nuoren itsetuhoisen käyttäytyminen voi johtaa kiireelliseen sijoitukseen. Lapsi tai nuori voidaan kiireellisesti sijoit-taa sijaishuollon laitokseen, perhehoitoon, läheisen sukulaisen luo, tervey-denhuollon laitokseen tai muuhun toimintayksikköön. (Räty 2015, 344–345.) Kiireellisessä sijoituksessa on tärkeää punnita, kumpi on lapselle hai-tallisempaa, vanhemmista äkillisesti eroon joutuminen vai lapselle aiheu-tuva vaara (Kananoja ym. 2011, 198). Syitä kiireelliselle sijoitukselle ei ole, mikäli lapsen, nuoren tai hänen perheensä tilannetta voidaan tukea avohuol-lon tukitoimilla (Räty 2015, 344).

Milloin huostaanottoon tulee ryhtyä ja miten sen tarvetta arvioidaan? Las-tensuojelulain (2007/417) 9:n luvun 40 § määrittelee lasten huostaanotosta. Lapsi tai nuori on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai ke-hitystä. Huostaanoton kriteerit täyttyvät myös lapsen vaarantaessa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vä-häisenä pidettävän rikoksen tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymi-sellään. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen hyvinvoinnin kan-nalta sopivia, mahdollisia tai tarpeeksi riittäviä. Sijaishuollon tulee olla las-tensuojelun periaatteiden mukaisesti lapsen tai nuoren edun mukaista. Huostaanoton perusteena on aina kerättyä, faktaan perustuvaa, materiaalia ja hankittua näyttöä. Riittävä selvitys perustuu todellisiin havaintoihin sekä materiaaliin, joka on myös todennettavissa jälkikäteen. (Räty 2015, 363.)

Sijaishuollon tarkoitus on turvata huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen tai nuoren hoito ja kasvu järjestämällä sijoitus kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltopaikkoja ovat perhehoito, lastensuojelulaitos, ammatillinen per-hekoti ja koulukoti. Valittaessa sijaishuoltopaikkaa on arvioitava lapsen tar-peet, kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin sekä lapsen sisarsuhteisiin ja muihin tärkeisiin kiintymyssuhteisiin, jotta lapsi tai nuori voi ylläpitää hänelle tärkeitä ihmissuhteita. (Kananoja ym. 2011, 202.)

2.2 Yksityinen lastensuojelun palveluntuottaja

Lakisääteisesti kunnan velvollisuuksiin kuuluu palvelujen tuottaminen sekä järjestäminen. Kunnan tulee siis huolehtia ja vastata palvelujen saatavuus-tasta. Kunnilla on laaja mahdollisuus valita, miten palvelut kunnassa jär-jestetään. Kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvat pal-velut itse, yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai hankkimalla palveluja

valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Yksityisten sosiaalipalvelujen tarkoitus on täydentää kunnallisia palveluja sekä tarjota niille vaihtoehtoja. (Hujala, Puonti & Saarnio 2004, 26–27.) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta (2003/1309) määrittää 1. luvun 4 §:ssä, että kuntien on edellytettävä yksityisiltä palveluilta samaa tasoa, kuin vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Kaikkien kuntien ei kuitenkaan ole mahdollista hyödyntää yksityisten palveluntuottajien tarjoamia palveluja, sillä palvelut eivät jakaudu alueellisesti tasaisesti Suomessa (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 32).

Yksityinen palveluntuottaja eroaa julkisesta palveluntuottajasta erilaisen tavoitteen vuoksi. Yksityisen palveluntuottajan tarkoituksena on kasvattaa ja laajentaa palveluiden kysyntää sekä tuottaa hyvää taloudellista tulosta. Julkisen sektorin tarkoituksena puolestaan on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Kunnan tarkoituksena ei ole palveluiden avulla tuottaa taloudellista voittoa, vaan vahvistaa kunnan elinvoimaa. (Kananoja ym. 2008, 159.)

Kunnalla on siis mahdollisuus ostaa palveluita yksityiseltä palveluntuottajalta. Palveluiden osto tapahtuu joko solmimalla ostopalvelusopimus tai ostamalla yksittäisellä sopimuksella maksusitoumusmenetelmää käyttäen. Kun palveluja järjestetään, tulee huomioida asiakkaan yksilöllinen tarve sekä hänen oma käsityksensä palvelujen järjestämisen tavasta. Yhä useammin, esimerkiksi lastensuojelun palveluja järjestäessä, huomioidaan myös asiakkaan toive. Sosiaalihuoltolaissa (2000/812) 2. luvun 4 §:ssä säädetään asiakkaan oikeuksista saada laadultaan hyvää sosiaalihuollon palvelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja hänen yksityisyyttään kunnioiteta. Palvelut on järjestettävä kunnioittaen asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä mielipidettä. Kunnan on huolehdittava, että asiakkaan on mahdollista saada palveluja siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin häntä koskevassa päätöksessä on päätetty. (Räty 2015, 167–168.)

Kun kunta ostaa yksityiseltä palveluntuottajalta lastensuojelun palveluja, kuten jälkihuoltoa, on huomioitava, että laaditut asiakirjat ovat kunnan asiakirjoja. Kunnalla on siis näiden asiakirjojen osalta päätösvalta antaa tietoa tai jättää antamatta. Lisäksi kunnalla on oikeus ja velvollisuus määrittää ostopalvelukumppanille asiakirjojen laadinnasta, ylläpitämisestä, suojauksesta, arkistoinnista sekä hävityksestä. Kun kunta järjestää palvelua yksityisen palveluntuottajan avulla, on päätösvalta lapsen asioista aina viime kädessä toimielimen eli lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. (Räty 2015, 168.)

Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta kuuluu aluehallintovirastolle, Valviralle sekä kunnalle. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (2011/922) määrittää 6 §:ssä, että yksityisen palveluntuottajan on laadittava omavalvontasuunnitelma, joka on pidettävä julkisesti nähtävillä sekä sen toteutumista on seurattava. Tällä tavoin asiakkaan, hänen omaisensa sekä työntekijöiden on mahdollista seurata omavalvonnan toteutumista. Valvontaviranomaisilla on oikeus puuttua epäkohtiin, joita on ilmennyt yksityisen sosiaalipalvelujen

toteuttamisessa. Jos epäkohtia ilmenee, on valvontaviranomaisten määrättävä epäkohtien korjaamisesta sekä määrítettävä vaadittaville toimenpiteille aikaraja. (Kananoja ym. 2011, 408.)

Hankintalaki (2007/348) määrittelee kuntien velvollisuudeksi kilpailuttaa ostamansa palvelut, jos markkinoilla on useampi saman palvelun tuottaja.

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Hankintalain 2 §:ssä on määritelty kilpailutuksen periaatteita. Kilpailutusprosessin on oltava avoin, luotettava sekä tasapuolinen yrityksille. (Kananoja ym. 2008, 192.)

Tämä opinnäytetyö on tehty yhdessä Etelä-Suomessa toimivan lastensuojelun jälkihuoltoa tarjoavan yksityisen palveluntuottajan kanssa. Heidän jälkihuoltopalvelu sisältää nuorelle laaditun itsenäistämishojelman, tuetun asumispalvelun sekä jälkihuollon tukihenkilön, joista kerrotaan myöhemmissä luvuissa. Yhteistyötahomme määrittää arvoikseen asiakaslähtöisyyden, vastuun, tavoitteellisuuden sekä ammatillisuuden. Lisäksi koulutus- ja kehitysmuotoisuus toimivat yrityksen arvoina.

2.3 Nuoruus ikävaiheena

Lastensuojelulain (2007/417) 1. luvun 6 § määrittää nuoreksi 18–20 vuoti-aan. Kaikkien nuorten kehittyminen ei aina tapahdu samaan tahtiin. Myös kehityksen eri osa-alueet voivat kehittyä eri tahdissa, esimerkiksi fyysisesti kehittynyt nuori voi tarvita tunne-elämässään vielä paljon tukea.

Myöhäisnuoruuden aika alkaa 18. ikävuoden jälkeen, jolloin nuori keskittyy vanhemmista irtaantumiseen, koulutus- ja urakysymyksiin, oman moraalin, arvo- ja aatemaailman luomiseen sekä parisuhteeseen. Vanhemmista irtaantuminen ei tapahdu hetkessä, vaan nuori alkaa vähitellen etsiä välimatkaa itsensä ja vanhempiensa välille. Uusi tilanne vaatii nuorelta itseltään sekä hänen vanhemmiltaan sopeutumiskykyä. Vanhemmista sekä kodista irtaantumiseen kuuluu kapinointia sekä rajojen vastustamista, joiden jälkeen nuori lopulta alkaa rakentaa aikuismaisempaa suhdetta vanhempiinsa ja aloittaa itsenäisen oman elämän. (Laine & Vilkkio-Riihelä 2005, 100, 104, 119.) Sinkkosen (2010, 50, 85) mukaan itsenäisen oman elämän aloittaminen ei kuitenkaan tarkoita välien katkaisemista omiin vanhempiin. Nuoret toivovat aikuisen olevan heidän rinnallaan itsenäistymisprosessissa, eivätkä jättäisi heitä liian aikaisin oman onnensa nojaan.

Aikuisuuteen siirryttäessä sopeudutaan myös vähitellen ympäröivään yhteiskuntaan. Työelämään siirtyminen on aikuisuuden yksi keskeisimmistä kehitystehtävistä. Koulutuksen ja työn kautta turvataan taloudellinen toimeentulo, rytmitetään ajankäyttöä, löydetään merkittäviä ihmissuhteita

sekä vahvistetaan omaa itsetuntoa. Työn avulla ihminen myös toteuttaa itseään. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2005, 148.)

Nuorelle on tärkeää luoda oma arvomaailma, jonka avulla irrottautua kodin tai vanhempien maailmasta. Tekemällä valintoja rakennetaan omaa tulevaisuutta sekä toteutetaan itsenäisyyttä. Myöhäisnuoruudelle ominaista on nuoren protestointi omien vanhempien tai yhteisön arvoja vastaan. Myös nuoren maailmankuva rakentuu jatkuvasti. Maailmankuvaan vaikuttavat omat kokemukset, ryhmäsidonnaisuus, uskonto sekä kulttuuri. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2005, 111.)

Myöhäisnuoruudessa myös vakituiset parisuhteet yleistyvät. On tutkittu, että turvallisesti kiintyneet lapset uskaltavat luottaa toisiin ihmisiin paremmin kuin turvattomasti kiintyneet. Vaikka kiintymyssuhdeteoriam on tarkasteltu paljon lapsen ja vanhempien välisenä suhteena, myös parisuhdetta voidaan tarkastella kiintymyssuhteen avulla. Ainsworthin (1989; Ainsworth ym. 1978) mukaan kiintymyssuhde koetaan ensin vahvana emotionaalisenä siteenä omiin vanhempiin, myöhemmin myös omaan kumppaniin. Kiintymyssuhde määräytyy biologisena taipumuksena etsiä läheisyyttä toisesta ihmisestä. (Pulkkinen 1997, 77.)

2.3.1 Kiintymyssuhteet

Ihmisellä on ikään katsomatta synnynnäinen tarve kiintyä toiseen ihmiseen. Jo pieni lapsi pyrkii vaistojaan avulla suuntautumaan toisiin ihmisiin taahtakseen itselleen eloonjäämisen ja turvallisuuden tunteen. Vastasyntynyt lapsi selviää vain toisen ihmisen psyykkisen ja konkreettisen huolenpidon ja hoivan turvin. John Bowlby on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian, joka kuvaa lapsen ja hänen hoitajan välistä suhdetta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 97.)

Ihmiselle alkaa syntyä sisäisiä oletusmalleja, kun hän alkaa ymmärtää, miten hänen pitäisi tuntea ja toimia eri tilanteissa vanhempiensa seurassa. Esimerkiksi vauva havaitsee, että itkemällä äiti ottaa hänet syliin ja vointi helpottuu. Sisäiset oletusmallit alkavat ohjata ihmisen toimintaa, joista muodostuu lapselle totuus, jonka varassa toimia. Kiintymyssuhteiden kautta lapsi rakentaa erilaisia käsityksiä ja oletuksia itsestään sekä muista. Lapsen varhaiset kiintymyskokemukset luovat pohjan myöhemmälle kehitykselle. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 98.)

Kiintymyssuhdemallit luokitellaan neljään ryhmään. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi luottaa, että vanhempi tunnistaa hänen tunteensa sekä tarpeensa ja myös vastaa niihin. Turvallisesti kiintynyt lapsi tuntee hoivan ja huolenpidon seurauksena itsensä rakastetuksi sekä arvokkaaksi. Samalla hän kokee toiset ihmiset luotettaviksi sekä turvallisiksi. Lisäksi lapsi myös uskaltaa näyttää kielteisiäkin tunteita myönteisten lisäksi. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 9.)

Turvattomassa ja välttelevässä kiintymyssuhteessa hoitava aikuinen on kykenemätön vastaanottamaan lapsen tunteita. Aikuinen välttelee lapsen tunteiden kohtaamista ja saattaa tämän seurauksena jättää lapsen yksin. Lapsi kokee joutuvansa selviämään tunteidensa kanssa yksin, eikä häneltä toivota positiivisia tunteita. Keinot kestää ja säädellä omia tunteita ovat lapsella vielä melko kehittymättömät, joten lapsi saattaa alkaa oireilemaan tai ilmaiseemaan tunteitaan korostuneesti ja uhmaamaan rajoja. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 99–100.)

Bowlbyn mukaan kolmas kiintymyssuhdemalli on turvaton ja ristiriitainen. Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa hoitava aikuinen on epäjohdonmukainen suhteessa lapsen tunnekokemuksiin. Vanhempi saattaa toimia välinpitämättömästi ja ohittaa lapsen tunneilmaisut tai olla vihainen ja ankara lapselle. Tällaisen toiminnan vuoksi, lapsi ei voi tietää, mitä seuraa omien tunteiden ilmaisusta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 100.)

Kiintymyssuhdetta ei muodostu kunnolla jäsentymättömässä ja eheytyttömässä kiintymyssuhdemallissa, sillä vanhemmat eivät ole kykeneväisiä hoitamaan edes lapsen perustarpeita. Usein lapselle kehittyy kaoottinen kiintymyssuhde, jos vanhempi kaltoinkohtelee lasta. Vanhemmat toimivat epäluotettavasti ja voivat olla jopa vaarallisia lapselle. Taustalla voi olla esimerkiksi vanhemman alkoholiongelma. Lapsi saattaa vetäytyä ja lakata suuntautumasta toisiin ihmisiin, jolloin muut ihmiset näyttäytyvät lapselle tuntemattomina ja turvattomina. Jäsentymätön ja eheytyttömän kiintymyssuhde saa lapsen tunnemaailman kaoottiseksi ja hänen on vaikea muodostaa itsestään hyvää itsetuntemusta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 101.)

Hermanson (2010, 29–31) määrittelee nuoruuden olevan irrottautumista lapsuudesta, itsenäistymistä sekä valmistautumista aikuisuuteen. Suomessa 18-vuotias on jo täysi-ikäinen ja hän saa päättää omista asioistaan. Nuoruudessa kaikki muutokset tapahtuvat lähes samaan aikaan. Nuoren ihmisen on mietittävä, miten oppii hoitamaan taloutta sekä parisuhdetta, mihin panostaa ja mihin uskoo. Aivotutkimuksen mukaan kuitenkin ihmisen aivot ovat vasta 25 ikävuoden vaiheilla tarpeeksi rakentuneet. Myös persoonallisuus on silloin lähes kokonaan rakentunut. Persoonallisuutta on mahdollista muokata ja kehittää vielä aikuisenakin. Se kuitenkin voi olla haastavaa, kun suuret muutokset ovat jo tapahtuneet. Tällöin on jo muodostunut tietty tapa käyttäytyä, ilmaista itseään sekä suhtautua asioihin.

2.3.2 Itsenäistyminen

Moni nuori odottaa itsenäistymistä ja sen mukana tuomaa vapautta ja jännitystä. Vastuu omista valinnoista voi tuoda hyvänolon tunteen, mutta myös pelkoa. Nuoret kaipaavatkin elämäänsä turvallista aikuista, joka kulkee nuoren rinnalla tukien aikuistumista. Itsenäistymiseen voi liittyä erilaisia elämänhallinnan ongelmia, kuten päihteiden väärinkäyttöä, velkoja, maksuhäiriöitä, koulun keskeytymistä, työttömyyttä sekä kiinnittymättömyyttä yhteiskuntaan. Äärimmillään vaikeudet voivat johtaa syrjäytymiseen, jos esimerkiksi opiskelu- tai työelämässä uuteen rooliin ei sopeudutakaan. (Kannanoja ym. 2011, 205, 207.)

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä (2013) on kehittänyt itsenäistyvän nuoren roolikartan (kuvio 1), joka voi toimia työntekijän työvälineenä itsenäistymiskasvatuksen tukena. Roolikarttaa voidaan käyttää apuna esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa sekä jälkihuollossa. Itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla voidaan hahmottaa nuoren valmiuksia itsenäiseen elämään sekä herättää keskustelua. (THL n.d.b.)

Kuvio 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013).

Itsenäistyvän nuoren roolikartta sisältää viisi keskeistä osa-aluetta, joita käyttämällä voidaan hahmottaa nuoren valmiuksia itsenäiseen elämään. Työntekijä käy nuoren kanssa läpi roolikartan erilaisia rooleja ja auttaa nuorta tunnistamaan vahvuuksiaan sekä erittelemään rooleja, joissa tarvitsee vielä aikuisen tukea. Lisäksi työntekijä pystyy samalla keskustelemaan asioista, joista on huolissaan. Roolikartta sisältää viisi roolia: elämästä oppija, suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä sekä itsensä arvostaja. Jokainen rooli sisältää lisäksi monia alarooleja. Esimerkiksi suhteiden hoitaja sisältää ihmissuhteiden kehittäjän sekä ristiriitojen sietäjän ja selvittäjän. Arkipäivän pyörittäjä puolestaan sisältää ruuan laittajan sekä raha-asoiden hoitajan. (THL n.d.b.)

Työntekijän on mahdollista yhdistää itsenäistyvän nuoren roolikartan käytön erilaisiin muihin työskentelymenetelmiin, kuten ratkaisukeskeiseen ajatteluun. Roolikartan käyttö toimii huolen puheeksi ottamisen tukena. Kun nuori saa positiivista palautetta ja hänen vahvuuksiaan nostetaan esille, työskentely etenee myönteiseen suuntaan ja nuori saa lisää voimavaroja. (THL n.d.b.)

Lastensuojelussa tavataan usein nuoria, joiden tulevaisuudessa saattaa olla tavallista suurempia haasteita. Lisäksi heiltä saatetaan odottaa enemmän kuin nuorilta, jotka itsenäistyvät tavallisista kotioloista. Lastensuojelunurten pitää pärjätä ensimmäisellä yrittämällä, sillä heillä on harvoin paikkaa johon palata, vaikka edessä olisi minkälaisia haasteita tahansa. (Laaksonen 2004, 7.) Ennen sijaishuoltoa nuoren elämään on voinut sisältyä vanhempien päihteiden käyttöä, väkivaltaisuutta tai hoidon ja kasvatuksen laiminlyöntiä. Lisäksi kodin ulkopuolelle sijoittaminen voi olla nuorelle haastava elämäntapahtuma. Sijoitettuna olleen nuoren kokonaistilanne sekä voimavarat vaikuttavat itsenäistymisprosessiin. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.) Steinin (2009, 420) sekä Törrösen ja Vauhkonen (2012, 54) mukaan taustalla voi olla hyvin vaikeita kokemuksia sekä kuormittavia tekijöitä, kuten neurologisia-, päihde- tai mielenterveysongelmia (Pukkio & Hoikkala 2016, 8).

3 LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO

Kivistön (2006) sanoin, jälkihuolto on nuoren tarpeisiin räätälöityä tukea, jonka tarkoituksena on auttaa nuorta itsenäistymisessä, tilanteessa, jossa nuorelta saattaa puuttua kokonaan tärkeä tukiverkosto. Nuorta autetaan esimerkiksi asumiseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa sekä tuetaan taloudellisesti. (Bardy 2009, 170.) Luotettava aikuissuhde on nuoren tukemisen perusta. Jälkihuollon ohjaaja toimii tukihenkilönä nuoren elämässä ja pyrkii tukemaan nuorta psykososiaalisesti. On myös tärkeää tukea nuoren lähiverkostoa, jotta he voivat tukea nuorta jälkihuollon aikana sekä päätyttyä. (Hujala ym. 2004, 263.)

Collinsin (2001) mukaan nyky-yhteiskunnassa nuorten vanhemmat pysyvät tärkeinä sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen tukena sekä materiaalisen tuen lähteinä koko nuoren itsenäistymisprosessin ajan. Collins toteaa, että vanhempien kokonaisvaltainen tuki mahdollistaa suhteellisen pitkäkestoisien siirtymisten nuoruudesta aikuisuuteen. Näin ei kuitenkaan kaikilla lastensuojelun asiakkaina olleilla nuorilla ole. Suhde omiin vanhempiin tai muuhun lähiverkostoon saattaa olla etäinen tai kokonaan katkennut. (Hoikkala & Pukkio 2016, 8.) Collinsin (2001) sekä Steinin (2009) mukaan tutkimusten perusteella voidaan todeta, että sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten tulevaisuus on arvioitua heikompi kuin ikätovereidensa. Sijoitettuna olleiden nuorten itsenäistyminen tapahtuu hyvin lyhyessä ajassa, eikä heillä ole riittävästi aikaa eikä mahdollisuuksia sopeutua muutoksiin, joita liittyy itsenäistymiseen. (Hoikkala & Pukkio 2016, 8.)

Steinin (2006) mukaan yksi syrjäytyneimmistä ryhmistä länsimaissa ovat sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret. Valtiontalouden tarkastusviraston (2012) mukaan onnistuneella jälkihuoltotyöllä on ennaltaehkäisevä vaikutus, sillä jälkihuollon tuella voidaan ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä ajautumista yhteiskunnan muihin tukipalveluihin, esimerkiksi päihdehuoltoon. (Hoikkala & Pukkio 2016, 9.)

3.1 Jälkihuolto-oikeus

Lastensuojelun jälkihuoltoon ovat oikeutettuja huostassa olleet sekä yhtäjaksoisesti yli kuusi kuukautta kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret. Vaikka nuorta ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta, voidaan nuorelle silti järjestää jälkihuoltoa. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta ei kunnalla olisikaan. (THL 2015a.)

Jälkihuoltopalvelun järjestämisvelvollisuus on kunnalla, joka on ollut vastuussa sijaishuollon järjestämisestä. Mikäli nuori on ollut sijoitettuna yli puoli vuotta avohuollon tukitoimena jälkihuollon kustannuksista vastaa kunta, joka on lapsen kotikunta sijoituksen päättyttyä. (Räty 2015, 150.) Kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta tai viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on sijoittamisen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana (THL 2015a). Nuorelle jälkihuolto on vapaaehtoinen palvelu. Jos nuori kieltäytyy ottamasta jälkihuoltoa vastaan, tulee kieltäytymisestä tehdä erillinen päätös. Nuorella on kuitenkin edelleen oikeus pyytää jälkihuoltopalvelua aina 21 ikävuoteen saakka, vaikka on siitä aikaisemmin kieltäytynyt. (Kananaja ym. 2011, 205.)

Suomessa jälkihuollon järjestämisen velvollisuus perustuu lastensuojelulainsäädäntöön sekä sen velvoitteisiin. Lastensuojelulain (417/2007) 12. luvun 75 § määrittelee lapsen oikeuden saada jälkihuoltopalveluita sekä sosiaalihuollosta vastaavan kunnan velvollisuudeksi järjestää ja tarjota kyseisiä palveluita. Jälkihuolto on lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe avo- ja sijaishuollon päätyttyä, jonka tavoitteena on turvata nuoren itsenäistyminen. Jälkihuoltoa on järjestettävä aina sijaishuollon päätyttyä, riippumatta siitä minkä ikäinen lapsi tai nuori on, kun sijaishuolto päättyy. (Hoikkala & Pukkio 2016, 6.)

Laaksonen (2004) korostaa kuntien jälkihuoltovelvoitteen vastuuta. Yhteiskunta puuttuu mahdollisella raskaimmalla tavalla yksilön elämään aina kun lapsi tai nuori sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Kunnalla on velvollisuus kantaa vastuu lapsesta tai nuoresta siihen asti, kunnes hän on itse kykeneväinen huolehtimaan itsestään. (Hoikkala & Pukkio 2016, 9.)

3.2 Jälkihuoltoon siirtyminen

Mikäli nuori on halukas vastaanottamaan jälkihuoltoa, hänelle laaditaan yksilöllinen jälkihuoltosuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon tarkoitus sekä tavoitteet. Jälkihuoltosuunnitelmaa laatiessa, on tärkeää kuunnella myös nuorta sekä keskustella häntä hoitaneiden henkilöiden kanssa. (THL 2015a.) Nuorella on mahdollisuus esittää omat toiveensa ja tarpeensa, jotta suunnitelma tukee parhaiten hänen omia kykyjä ja tavoitteitaan. Nuoren kuuleminen jälkihuoltosuunnitelmaa laatiessa, voi olla nuorelle luottamuksen osoitus. Yksi jälkihuoltosuunnitelman keskeisimmistä merkityksistä on kartoittaa nuoren kanssa paikkakunnalla tarjolla olevia palveluja, esimerkiksi viranomaispalveluja, urheiluseuroja ja opetus- ja nuorisotoimen palveluja. (Laaksonen 2004, 18–19.) Jälkihuoltosuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muokata muuttuneiden tilanteiden ja jälkihuoltotarpeen mukaan (Räty 2015, 603).

Valtiontalouden tarkastusviraston (2012) tekemän selvityksen mukaan yhä useampi jälkihuoltoon siirtyvä nuori tarvitsee tukea itsenäiseen elämään siirtyessään. Kunnat eivät kuitenkaan tarjoa nuorille tähän riittävästi henkilökohtaista tukea. Myöskään osa sijaishuoltopaikoista ei anna nuorille riittävästi aikaa ja tukea jälkihuoltoon siirtymiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön Toimiva lastensuojelu –selvitysryhmän loppuraportissa todetaan, että jälkihuoltosuunnitelman valmistelu on aloitettava riittävän ajoissa ja sen on oltava valmiina käytettäväksi sijoituksen päättyessä. (Pukkio 2016, 70.)

Siirtymävaihetta valmisteltaessa on nuoren tärkeää tietää mitä on tapahtumassa, jotta hän on luottavainen tulevaisuuteen. Itsenäistyvälle nuorelle tulee tehdä selväksi hänen oikeutensa sekä se, milloin hän on sijaishuollon ja milloin jälkihuollon asiakas. Myös jälkihuollon määrittely tulee tehdä ymmärrettävästi, sillä selkeän tiedon saaminen edesauttaa nuoren sitoutumista jälkihuoltoon. (Laaksonen 2004, 24.) Pukkion (2016, 74–75) mukaan jälkihuoltoa ei tulisi nähdä erillisenä vaiheena lastensuojelun asiakasprosessia, vaan avo- ja sijaishuollon jatkeena. Jälkihuollon suunnittelun olisi suositeltavaa alkaa vähintään vuoden ennen sijoituksen päättymistä.

3.3 Jälkihuollon toteuttaminen

Lastensuojelun jälkihuoltotyön oppaassa (2016) kerrotaan palveluista ja tukitoimista, joita voidaan järjestää jälkihuoltovelvoitteen nojalla. Jälkihuolto tarjoaa apua nuoren voimavarojen löytämiseksi, tulevaisuuden suunnitteluun sekä asunnon hankkimiseen. Tavoitteena on myös tukea nuoren koulunkäyntiä, työllistymistä sekä harrastuksia. Jälkihuolto voi myös tarjota nuorelle loma- ja virkistysmahdollisuuksia. Lisäksi nuori saa jälkihuollolta taloudellista tukea asumiseen, koulutukseen ja itsenäistymiseen liittyviin menoihin sekä ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön. Jälkihuollon ohjaajan tehtävänä on tarjota säännöllistä tukea nuorelle sijoituksen päätyttyä. (Hoikkala & Pukkio 2016, 15.)

Tämän opinnäytetyön yhteistyötaho tukee jälkihuoltonuoria tuetun asumispalvelun toiminnalla, jottei nuoren tarvitse tukeutua erityispalveluihin. Tuetun asumispalvelun työmuotoina toimii sosiaalinen kuntoutus, itsenäistämishjelma, jälkihuollon ohjaaja sekä muita tukimuotoja nuoren tarpeista riippuen. Tuetun asumispalvelun sekä ohjaajan tuen avulla nuori saa mahdollisuuden kokea, että hänen omat mahdollisuutensa sekä voimavaransa lisääntyvät. (Tieto perustuu yhteistyötahon internet -sivuihin.)

Yhteistyötaholla on myös käytössä jälkihuollon toteuttamisen apuna itsenäistämishjelma, jonka tavoitteena on auttaa nuoria itsenäistymään. Jälkihuollon ohjaaja sekä nuori yhdessä suunnittelevat ja toteuttavat nuoren itsenäistymistä ohjelman avulla. Itsenäistämishjelma on nuorelle vapaaehtoinen ja sen aloituksesta sovitaan erikseen nuoren asiakassuunnitelmassa. Itsenäistämishjelman avulla nuori opettelee portaittain itsenäistymiseen tarvittavia käytännön taitoja. Porrasaskelmat sisältävät opiskeluun ja työhön, itsestä huolehtimiseen, kodinhoitoon ja ruuan valmistukseen sekä sosiaalisiin suhteisiin ja harrastamiseen liittyviä aiheita. Lisäksi itsenäistämishjelmassa käydään läpi ympäröivään yhteiskuntaan liittyminen sekä omaan asuntoon liittyvät asiat. Kun nuori on saavuttanut ensimmäisen askeleen, eli opiskeluun ja työhön liittyvän portaan, voi hän nousta seuraavalle portaalle. Itsenäistämishjelmaan on koottu näiden portaiden lisäksi tietoa esimerkiksi nuoruudesta ja siihen liittyvistä kehityspiirteistä sekä erilaisia käytännön harjoitteita. Jokainen nuori siis rakentaa omaa henkilökohontaista portaikkoaan. (Tieto perustuu yhteistyötahon internet -sivuihin.)

Savolaisen (2015) mukaan onnistuneeseen jälkihuoltoprosessiin kuuluu neljä tärkeää asiaa. Tavoitteiden tulee vastata asiakkaan tarpeita sekä tavoitteiden saavuttamista arvioidaan säännöllisesti. Lisäksi jälkihuollon toimijoiden tulee työskennellä jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös asiakas pyritään saamaan motivoitua mukaan jälkihuollon eri vaiheiden toteuttamiseen. (Pukkio 2016, 73.)

Pukkion (2016, 80) mukaan Savolainen (2015) määrittelee, että jälkihuoltoa ostettaessa yksityiseltä palveluntuottajalta, tulee sosiaalityöntekijän valvoa palvelun laatua. Sosiaalityöntekijän tulee pitää yhteyttä palveluntuottajaan ja tutustua säännöllisesti asiakkaan kuukausiraportteihin. Palveluiden laatua valvottaessa ja nuoren tilannetta arvioitaessa on pohdittava, onko nuoren saama tuki tavoitteiden suuntaista, riittävää sekä perusteellista.

3.3.1 Jälkihuoltonuoren etuudet

Jälkihuoltonuoren on mahdollista saada toimeentulotukea. Toimeentulotukinormit eivät sido päätöksentekijää taloudellista tukea myönnettäessä. Esimerkiksi jälkihuoltonuorta ei velvoiteta ottamaan opintolainaa eikä sitä huomioida toimeentulotukea myönnettäessä. Toimeentulotukea myönnettäessä tulee ottaa huomioon jälkihuoltosuunnitelmaan kirjatut asiat, kuten tuen tarve. Nuorta voidaan tukea taloudellisesti matkakuluissa, jotta nuori pystyy ylläpitämään suhteitaan läheisverkostoonsa. Lisäksi nuorta voidaan tukea koulutukseen ja työelämään liittyvissä asioissa, kuten kurssien suori-

tuksessa tai työvälineiden hankinnassa. Tarkoituksena on tukea nuorta asi-oissa, jotka auttavat häntä itsenäistymisessä sekä tulevaisuudesta selviyty-misessä. (Räty 2015, 605, 613–614.)

Itsenäistymisvarojen tarkoitus on tukea jälkihuoltoon nuoren itsenäistymistä. Nuoren sosiaalityöntekijä luovuttaa itsenäistymisvaroja harkinnan mukaan, esimerkiksi kodin hankintoihin. Itsenäistymisvarat on luovutettava nuorelle viimeistään jälkihuollon päätyttyä. Mikäli nuori ei ota jälkihuoltoa vastaan sijoituksen päätyttyä, on nuori oikeutettu saamaan itsenäistymisvarat siinä kohtaa itselleen. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäis-tymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja tervey-denhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoite-tuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää las-kettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. (Lastensuo-jelulaki 2007/417 77§.)

Eläkkeet, elatusavut, korvaukset, avustukset sekä muut tulot kerryttävät nuoren itsenäistymisvaroja. Jos lapsella ei ole sijoituksen aikana itsenäisty-misvaroja kerryttäviä tuloja tai niitä on kertynyt vähäisesti, voi kunta myön-tää nuorelle itsenäistymisvaroja. Säännöksessä ei kuitenkaan ole säädetty miten suuri kunnan myöntämän itsenäistymisvaran tulisi olla. (Räty 2015, 616–617.)

3.4 Jälkihuollon ohjaaja

Sosiaalihuollon ammattihenkilöstä on säädetty laissa (817/2015). Sosiaali-huollon ammattihenkilöinä voivat toimia ne, jotka ovat lain nojalla saaneet ammatinharjoittamisoikeuden (laillistettu ammattihenkilö) sekä ne, joilla on lain nojalla oikeus käyttää ammattihenkilön ammattinimikettä (nimike-suojattu ammattihenkilö).

Laillistettu ammattihenkilö on oikeutettu toimimaan asian-omaisessa ammatissa ja käyttämään asianomaista ammatti-nimikettä. Nimikesuojatun ammattihenkilön ammattinimik-keistä ja ammattinimikkeen edellyttämästä koulutuksesta sää-detään valtioneuvoston asetuksella. Nimikesuojatun ammatti-nimikkeen käyttöoikeuden edellytyksenä on lisäksi, että hen-kilö on merkitty 16 §:ssä tarkoitettuun sosiaalihuollon ammat-tihenkilöiden keskusrekisteriin nimikesuojattuna ammattihen-kilönä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä (817/2015) 3§.)

Sosiaalihuollon ammattilaisilta vaaditaan vuorovaikutustaitoja ja kykyä tuottaa asiakkaalle luottamusta yhteiskuntaan ja sen palveluihin. Lisäksi so-

siaalihuollon ammattihenkilöiden on osattava arvioida työprosessia ja kehittää sitä palvelu tarpeiden mukaan sekä kyettävä moniammatilliseen yhteistyöhön. (Kananaja ym. 2011, 339.)

Hyvä ohjaaja tunnistaa itsessään omien hyvien puolien lisäksi myös omat heikkoutensa, jolloin ne eivät pääse vaikuttamaan tiedostamattomasti ohjaustyöhön. Tällöin ohjaaja ja ohjattavat pystyvät työskentelemään ja keskittymään ohjattavan elämään realistisesti sekä tutkimaan sitä. Jos ohjaaja ei ole käsitellyt omia varjopuoliaan, joista on muodostunut kipeitä ja voimakkaita muistijälkiä, voivat ne estää ohjattavan kohtaamista realistisesti sekä sekoittaa ohjattavan kertomaan. Ohjaajan omien sekä hänen työskentelyn hyvien ja heikkojen piirteiden tunnistaminen, niiden hyväksyminen ja huomioon ottaminen perustuu eettisesti hyvään työskentelyyn. (Kettunen, Laitinen-Väänänen, Mäkelä & Vänskä 2011, 13.)

Jatkuva eettinen pohdinta kuuluu ohjaukseen. Eettisessä pohdinnassa tulee arvioida hyviä, oikeita, huonoja sekä vääriä tapoja. Karvisen (1993) mukaan hyvään ohjaukseen kuuluu jokaisen ihmisen tasapuolinen ihmisarvostus. Jokaista ihmistä tulee siis kunnioittaa tasapuolisesti riippumatta hänen rodustaan, uskonnostaan, suorituskyvystään tai henkilökohtaisista ominaisuuksistaan. Hyvä sosiaalialan työ noudattaa myös seuraavia arvoja; oikeudenmukaisuus, itsemäärämisoikeus sekä osallistumisoikeus. (Kananaja ym. 2011, 128.)

Sinkkonen (2010, 55) on haastatellut nuoria liittyen nuoruusikään. Hänen haastateltavansa nuoret toivoivat aikuisten kuuntelevan loppuun saakka, mitä nuorella on sanottavanaan. Kun aikuinen aidosti kuuntelee, saa nuori mahdollisuuden kertoa omista ajatuksistaan samalla hahmottaen ajatukset myös itselleen. Aikuisen asenne pyrkiä aidosti kuuntelemaan ja ymmärtämään, antaa nuorelle mahdollisuuden tehdä omat johtopäätökset, jotka aikuisenkin mielestä olisivat järkeviä.

Jälkihuoltotyön onnistumisen kannalta on tärkeää, että nuorella on elämässään ainakin yksi aikuinen. Jonkun nuoren kohdalla se yksi aikuinen voi olla juurikin jälkihuollon ohjaajana. Kaikkein tärkeintä ohjaajan työssä on toimia nuoren tukihenkilönä. Yhdessä käytyjen keskustelujen kautta ohjaajan ja nuoren välillä voi syntyä luottamussuhde, joka on yhteistyön perusta. Keskusteluiden sekä ajan myötä nuori huomaa olevansa tärkeä ja arvokas jollekin. Nuori myös huomaa, että ohjaaja on kiinnostunut hänestä. Ohjaajan tehtävänä on ylläpitää toivoa ja luoda nuorelle tilaa ja mahdollisuus omien tunteiden kestämiseen, ymmärtämiseen sekä ilmaisemiseen. (Laaksonen 2004, 27.)

Jälkihuollon työntekijän tehtävä on havainnollistaa jälkihuollossa olevalle nuorelle, että häntä tuetaan tilanteessa kuin tilanteessa ja hänellä on oikeus sekä mahdollisuus saada apua ja neuvoja sekä taloudellista tukea. Nuorelle on myös tärkeää korostaa, että hän on vastuussa itsestään ja omasta tulevaisuudestaan sekä sen rakentamisesta. Tavoitteena onkin auttaa nuorta löytämään omat vahvuutensa ja hyödyntämään niitä, oppimaan menneisyydestään sekä saamaan uskoa siihen, että omaan elämään pystyy vaikuttamaan.

Lisäksi itsenäiseksi kasvamisessa tärkeää on tulla sinuiksi itsensä kanssa sekä kehittää ongelmanratkaisutaitoja. (Laaksonen 2004, 26–27.)

Psykososiaalinen tuki on tärkeässä roolissa jälkihuoltotyötä. Psykososiaalinen työ jaetaan ennaltaehkäisevään ja korjaavaan työhön. Ennaltaehkäisevä työ on neuvontaa, ohjausta ja valistusta, kun taas korjaavan työn tarkoituksena on ratkaista asiakkaan ongelmallisia elämäntilanteita. Jälkihuollon ohjaaja voi olla esimerkiksi nuoren apuna erilaisten lomakkeiden täyttämässä sekä virastoissa asioimisessa. Jälkihuollon psykososiaaliseen tukeen kuuluu myös palveluohjaus. Jälkihuollon ohjaaja ohjaa nuoren hänen tarvitsemiinsa palveluiden piiriin, kuten työvoimatoimistoon. (Hoikkala & Pukkio 2016, 17.)

Vaikka psykososiaalisen tuen merkitys tiedostetaankin, on sen järjestämisessä puutteita. Valtiontalouden tarkastusvirasto (2012, 103–104) toteaa raportissaan, että jälkihuollon asiakkaita tuetaan heidän tarpeidensa mukaan taloudellisesti. Kuitenkaan henkilökohtaista tukea, ohjausta ja neuvontaa ei pystytty tarjoamaan riittävässä määrin, johtuen jälkihuolto-ohjaajien kiireestä ja työkuormituksesta. (Hoikkala & Pukkio 2016, 17.)

3.5 Jälkihuollon päättyminen

Jälkihuolto päättyy viimeistään silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta riippumatta siitä, kykeneekö nuori huolehtimaan itsestään vai ei (Hujala ym. 2004, 263). Vario ym. (2012) mukaan sijais- ja jälkihuollossa olleet nuoret ovat tuoneet esille, että jälkihuollon päättymisikäraja on joidenkin nuorten mielestä liian alhainen. Opinnot saattavat vielä olla kesken ja jälkihuollon päättyminen voi vaikeuttaa niiden loppuun saattamista, esimerkiksi taloudellisesti. Osa nuorista taas saattaa kokea jälkihuollon tuen vastaanottamisen tarpeettomana ja heillä saattaa olla negatiivinen suhtautuminen viranomaisiin. Osa havahtuukin jälkihuollon tuen tarpeeseen vasta lähempänä 21 ikävuotta, elettyään itsenäistymisen alkuhuumassa. Nuoret ovat esittäneet, että jälkihuollon päättymisikäraja nostettaisiin 25 ikävuoteen. (Pukkio 2016, 81.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmän tekemän loppuraportin (2013, 45–46) mukaan huostassa olleiden suomalaisten nuorten kuolleisuus, sukupuoleen katsomatta, on muita korkeampi aina 25-vuoteen asti. Yleisiä kuolinsyitä ovat onnettomuudet, tapaturmat, itsemurhat sekä päihitteet ja huumeet. Loppuraportin mukaan intensiivistä tukea nuorille tulisikin jatkaa vielä 21 ikävuoden jälkeenkin. Selvitysryhmä ehdottaakin loppuraportissaan, että jälkihuoltoa olisi hyvä jatkaa aina 25 ikävuoteen saakka, sillä aikuistumisen kasvavat vaatimukset ovat liian suuret, eikä niitä ehditä saavuttaa 21 ikävuoteen mennessä. Myös jälkihuoltosuunnitelman valmistelu tulisi aloittaa riittävän ajoissa, jotta sijoituksen päättyttyä siirtyminen jälkihuoltoon tapahtuisi luontevasti.

Ennen jälkihuollon virallista päättymistä, olisi nuorta hyvä valmistella jo työskentelyvaiheessa jälkihuollon päättymiseen. Nuorelle tulee antaa lisäääntävissä määrin ja porrastetusti vastuuta sekä nuoren tukiverkostojen aktivoimista. Ennen jälkihuollon päättymistä on myös hyvä yhdessä miettiä, mitä jatkotukea nuori mahdollisesti tarvitsee jälkihuollon jälkeen. On myös varmistettava, ettei tukitoimiin ja palveluihin tule katkosta jälkihuollon päätyttyä. Nuoren kanssa tehdään tarvittaessa asiakassuunnitelma, johon kirjaetaan tukitoimet ja palvelut, joita nuori voi käyttää jälkihuollon päätyttyä. Nuori, joka tarvitsee paljon tukea vielä jälkihuollon päättymisen jälkeenkin, siirretään aikuissosiaalityöhön. Nuorelle pidetään siirtoneuvottelu, johon osallistuvat nuoren lisäksi jälkihuollon sosiaalityöntekijä, jälkihuollon toteuttamisessa mukana olleet muut tahot sekä aikuissosiaalityön työntekijä. (Pukkio 2016, 80–81.)

Ylirukan (2015, 124–125) mukaan jälkihuollon päättämiseen kuuluu olennaisena osana työskentelyn arviointi. Asiakkaiden saaman palvelun laadun, ammatillisen oppimisen, osaamisen jakamisen ja tiedontuotannon kannalta, on tärkeää kuvata ammatillisia käytäntöjä sekä arkityön prosessia. Jälkihuollon arviointiin kuuluu työntekijöiden itsearviointi sekä nuorelta ja hänen läheisverkostoltaan kerätty palaute. Molemmat elementit on tärkeää huomioida, jotta asiakasprosessia voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti. (Pukkio 2016, 82–83.)

Pukkio (2016, 83) kertoo Rousun (2007) kuvaavan lastensuojelun asiakastyön tavoittelevan tulosta, joka kertoo lapsen tai nuoren kuntoutumisesta, hänen elämän kohenemisesta ja turvallisesta sekä tasapainoisesta kehityksestä. Rousun mukaan arviointiin kuitenkin liittyy aina tarkkaa pohdintaa siitä, kenen näkökulmasta asiakasprosessissa on onnistuttu tai epäonnistuttu. Rousu kuitenkin muistuttaa, että epäonnistuminenkin on tulos, jota ei saa ohittaa, vaikka haavoittuvaisten nuorten kanssa työskennellessä vahingollisia tuloksia ei saisi syntyäkään.

Pukkio (2016, 83) pohtii, millainen onnistuminen on riittävää ja miten ylipäätään onnistumista voidaan arvioida. Ritala-Koskinen (2003) on todennut, ettei mistään asiakkuudesta pystytä lopullisesti sanomaan, että se on onnistunut tai epäonnistunut. Hänen mukaansa lastensuojelussa onnistumisessa on kyse tavallisuuden saavuttamisesta. Onnistumisessa on lopulta kyse siis hyvin yksinkertaisesta, tavallisista elämänhallintaan liittyvistä asioista. (Pukkio 2016, 83.)

4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Tässä luvussa esitellään lastensuojelun jälkihuoltoa käsitteleviä aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Tutkimuksia lastensuojeluun liittyen löytyy paljon, mutta jälkihuolto näyttäisi jäävän muun lastensuojelutyön varjoon. Lastensuojelun keskusliiton erityisasiantuntijat Hipp ja Pukkio (2016) toteavat, että tutkimus- ja tilastotietoa on jälkihuollosta suhteellisen vähän. Tässä luvussa esitellään Hippin ja Pukkion tekemä tutkimus nuorten ajatuksista jälkihuollosta sekä siitä, miten sitä tulisi kehittää. Lisäksi esitellään kaksi opin-

näytetyön tutkimusta, joissa tutkitaan yksityisen palveluntuottajan tarjoamia jälkihuoltopalveluita sekä yksi pro gradu –tutkimus. Pro gradu -tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten kokemuksia jälkihuoltopalvelusta sekä saada tietoa nuoren itsemääräämisoikeudesta asiakkaan näkökulmasta. Opinnäytetyömme pyrkii eroamaan aiemmista tutkimusta siten, että myös jälkihuollon ohjaajien kokemuksia tutkitaan, nuorten kokemusten lisäksi.

Hipp ja Pukkio (2016) ovat keränneet vuosina 2014–2015 erilaisissa sijais- ja jälkihuollonpiirissä oleville nuorille suunnatuissa tapahtumissa nuorten ajatuksia jälkihuollosta sekä siitä miten sitä tulisi kehittää. Nuorten ajatuksia on kerätty esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton Nuorten Päivissä ja Helsingin jälkihuollon asiakasraadissa. Hipp ja Pukkio lähestyivät tutkimusaihetta kolmen kysymyksen kautta. He halusivat selvittää, mitä nuori tarvitsee itsenäistymiseen, millaista tukea nuori kokee saaneensa sekä miten jälkihuoltoa tulisi kehittää.

Tutkimuksessa selvisi nuorten tarvitsevan tukea käytännön asioiden hoitamiseen, kuten raha-asioihin. Nuoret toivat myös esille, ettei työntekijä tekisi ennakko-oletuksia nuoresta vaan selvittäisi nuoren osaamista ja taitoja tutustumalla nuoreen. Vastanneiden nuorten mukaan nuoret kaipaavat omaa tilaa ja rauhaa, luottamusta, tukea ja turvaa, tulevaisuuden suunnitelmia sekä erityisesti vertaistukea muilta nuorilta. Hippin ja Pukkion tutkimuksen mukaan nuoret olivat saaneet varsin vaihtelevaa tukea jälkihuollon aikana. Osa vastanneista jälkihuoltonuorista ei tiennyt, minkälaista apua heidän olisi mahdollista saada jälkihuollossa. Taloudellinen tuki kuitenkin koettiin erityisen tärkeäksi.

Hipp ja Pukkio selvittivät myös nuorten ajatuksia jälkihuollon kehittämisestä. Nuoret kertoivat toivovansa jälkihuoltoon enemmän työntekijöitä sekä pysyvyyttä asiakassuhteeseen. Lisäksi nuoret toivoivat itsenäistymisen tapahtuvan porrastetusti sekä jälkihuollon päättymisikärajan nostamista.

Jacklin ja Kaisto-Vanhamäki (2011) ovat tutkineet opinnäytetyössään jälkihuoltonuorten kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymiseen itsenäistymisvaiheessa. Heidän tavoitteenaan oli selvittää jälkihuollon merkitys itsenäistyvän nuoren arjessa selviytymiseen sekä miten nuori kokee sosiaalisen verkostonsa tukevan arjenhallintaa. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kehittää jälkihuoltoa entisestään nuoren näkökulma huomioon ottaen. Heidän opinnäytetyönsä toteutettiin laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Nuorten Ystävät Palvelut Oy Pohjolakodin kanssa.

Opinnäytetyö toteutettiin teemahaastatteluilla. Tutkimusta varten he haastattelivat neljää Pohjolakodin jälkihuollossa ollutta nuorta. Jacklin ja Kaisto-Vanhamäki pyrkivät haastatteluillaan selvittämään nuorten kokemuksia siitä, mitä arkielämä ja todellisuus ovat heidän menneisyydessään sekä nykyelämässään. He valitsivat teemahaastattelun, jotta haastateltavat pystyivät kertomaan omin sanoin kokemuksistaan ja elämästään.

Tutkimustulosten mukaan nuoret kokivat Pohjolakodin jälkihuollon tuoneen heidän itsenäisyyttä psykososiaalisen sekä käytännön tuen avulla. Tutkimuksessa myös ilmeni jälkihuollon merkittävä rooli nuoren verkostoihin. Jälkihuolto auttaa nuorta pääsemään osaksi yhteiskuntaan konkreettisten tukimuotojen sekä läsnäolon avulla. Haastateltavat nuoret kokivat jälkihuollon tuen tuoneen heille turvallisuuden tunnetta ja luottamuksen tulevaisuuteen. Tärkeänä osana Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen opinnäytetyön tutkimusta nousi esille työntekijöiden pysyvyyden merkitys jälkihuollossa. Nuoret, joiden jälkihuollon ohjaaja vaihtui Pohjolakodin tarjoaman jälkihuollon aikana, kertoivat kokeneensa ainakin hetkellistä turvattomuuden tunnetta sekä epävarmuutta tulevaisuuden suhteen.

Kuronen (2013) on pro gradu -tutkimuksessaan tutkinut jälkihuollon asiakkaan kokemuksia sosiaalityön kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten kokemuksia jälkihuoltopalvelusta sekä saada tietoa nuoren itsemääräämisoikeudesta asiakkaan näkökulmasta. Kurosen tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jota ohjasivat fenomenologinen lähestymistapa sekä holistinen ihmiskäsitys. Fenomenologiassa tutkittu yksilön kokemus on Kurosen tutkimuksen ydin osa. Holistisen ihmiskäsityksen kautta puolestaan voitiin tutkia nuorten kokemuksia jälkihuollosta heidän omien kokemusten kautta. Tutkimusta varten Kuronen haastatteli kahdeksaa jälkihuoltonuorta puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä.

Kurosen tutkimuksessa ilmeni, että nuoret kokevat, että jälkihuollosta tulee kertoa riittävästi. Jälkihuoltoon siirtyessä nuori kokee itsenäistymistä ja itsemääräämisoikeutta, esimerkiksi päättäessään jälkihuolto-oikeuden käyttämisestä. Tutkimuksesta myös selvisi, että nuoret olivat tietoisia myös siitä, että heillä on jälkihuollon aikana oikeus valita, kieltäytyäkö tapaamisesta vai ei.

Ainasoja, Mykkänen ja Tikkanen (2008) ovat tutkineet opinnäytetyössään odotuksia sekä kokemuksia Perhekoti Himaharju Oy:n järjestämästä jälkihuollosta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa toimeksiantajalle tietoa siitä, miten nuoret kokevat Himaharjun järjestämän jälkihuollon. Opinnäytetyössä tarkasteltiin nuorten sitoutumista, suhtautumista, odotuksia sekä kokemuksia Himaharju Oy:n jälkihuollosta. Lisäksi tarkasteltiin nuorten tuen tarvetta jälkihuollossa. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa aineisto kerättiin teemahaastatteluna. Ainasoja ym. käyttivät seuraavia teemoja haastatteluissa. Odotukset ja suhtautuminen jälkihuoltoon, tuen tai avun tarve itsenäistymisvaiheessa, sitoutuminen jälkihuoltoon sekä kokemuksen jälkihuollosta.

Ainasojan ym. opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan haastateltavat nuoret olivat tyytyväisiä Himaharju Oy:n tuottamaan jälkihuoltoon. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että jälkihuoltoa järjestää tuttu taho, sillä nuoren ja ohjaajan välille on ehtinyt muodostua luottamussuhde. Lisäksi nuoren tilanne on jo ennestään tuttu ohjaajalle. Tutkimustuloksissa myös selvisi, että nuoren olisi hyvä tietää jälkihuollon tarkoituksesta varhain, jotta nuori voi si-

säistää jälkihuollon tarkoituksen ja valmistua siihen. Lisäksi tutkimustuloksista ilmeni myös, että nuoret ymmärsivät vasta vanhemmaksi tultuaan jälkihuollon henkisen tuen tärkeyden.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avataan tarkemmin opinnäytetyön tutkimustehtävää sekä tutkimuskysymyksiä. Lisäksi avataan käytettyä tutkimusmenetelmää, eli laadullista tutkimusta sekä aineiston hankintamenetelmiä. Alaluvussa esitellään aineiston analyysiä, joka sisältää myös litteroinnin ja sisällönanalyysin.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänä on selvittää asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla. Aihe valikoitui tutkimuksen tekijöiden kiinnostuksen mukaan. Kiinnostus jälkihuoltotyötä kohtaan heräsi jo opiskelujen alkuvaiheessa harjoitteluiden myötä. Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan, tarkoituksena oli tutkia julkisen ja yksityisen palveluntuottajan tarjoamia jälkihuoltopalveluja asiakkaiden sekä työntekijöiden kokemuksissa. Julkisen palveluntuottajan evättyä tutkimusluvan, päädyttiin lopulta tutkimaan vain yksityisen palveluntuottajan tuottamaa jälkihuoltopalvelua. Koska olemme molemmat työskennelleet jälkihuoltonuorten kanssa, halusimme tehdä tutkimuksen heidän jälkihuoltokokemuksistaan. Lisäksi halusimme nostaa esille myös työntekijöiden kokemukset ja tarkastella miten jälkihuoltonuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat.

Opinnäytetyön aihe on merkittävä yhteiskunnallisesti, sillä jälkihuollon järjestämiseen tulisi tänä päivänä kiinnittää yhä enemmän huomiota. Jälkihuollon toteuttaminen sekä kehittäminen ovat jääneet avo- ja sijaishuollon varjoon eikä lastensuojelun suunnitelmissa mainita lainkaan jälkihuoltoa. Kunnat eivät tarjoa riittävästi henkilökohtaista tukea, vaikka yhä useampi nuori sitä tarvitsee itsenäisen elämän muodostamiseen. Ongelmallista on myös jälkihuollon vapaaehtoisuus nuorelle sekä se, että nuoria ei tueta riittävästi ja tarpeeksi ajoissa jälkihuoltoon siirtymisessä. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 22.)

Jälkihuoltotyö vaatii myös taloudellisia resursseja kunnilta. Tällä hetkellä sote-uudistuksen ajankohtaisuus herättää keskustelua myös lastensuojelun jälkihuollon tilanteesta sekä sen tulevaisuudesta. Lisäksi onnistunut lastensuojelu ja jälkihuoltotyö vaativat koulutettua henkilöstöä riittävästi. Esimerkiksi ammattikorkeakoulutetut sosionomit ovat keskeinen ammattiryhmä lastensuojelun jälkihuollossa. Sosionomien eli sosiaalihojaajien tehtävä asiakasprosessissa keskittyy asiakkaan ohjaamiseen, neuvontaan ja tukeen.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä eteläsuomalaisen yksityisen jälkihuollon palveluntuottajan kanssa. Tutkimuskysymyksinä ovat seuraavat:

- Miten asiakkaat ja työntekijät kokevat lastensuojelun jälkihuollon yksityisellä palveluntuottajalla?
- Miten nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla?

Asiakkaiden kokemuksia on tutkittu useammassa aiemmassa tutkimuksessa. Tässä opinnäytetyössä halutaan tutkia asiakkaiden lisäksi myös jälkihuollon työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla. Tutkimalla myös työntekijöiden kokemuksia saadaan laajempi ja kattavampi tutkimustulos jälkihuoltotyöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmän tekemän loppuraportin (2013, 45) mukaan sijaishuollossa olleiden nuorten kokemuksissa esiintyy eroja kuntien tarjoamasta jälkihuoltopalvelusta. Sijoituksen päätyttyä nuori voi olla jälkihuoltopalvelua vastaan, jolloin kunta ei yritäkään aktiivisesti tarjota palvelua nuorelle, vaikka tarvetta olisi. On myös kokemuksia siitä, että jälkihuoltosuunnitelmaa ei tehdä tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, jolloin nuori joutuu käytännössä itsenäistymään tyhjän päälle.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Straussin ja Corbinin (1990) mukaan laadullista tutkimusta tehtäessä ei käytetä tilastollisia menetelmiä eikä muita määrällisiä keinoja, vaan sen avulla pyritään tutkimaan ilmiötä. Ilmiötä pyritään tutkimaan sanojen ja lauseiden avulla, joiden kautta kuvataan, ymmärretään ja tulkitaan ilmiötä. (Kananen 2014, 18.) Kanasen (2010, 37) mukaan haastateltavaksi valitaan ne henkilöt, joita ilmiö koskettaa. On siis haastateltava niitä henkilöitä, jotka ovat ilmiön kanssa tekemisissä. Tässä opinnäytetyössä ilmiöllä tarkoitetaan lastensuojelun jälkihuollon yksityistä palveluntuottajaa.

Kvalitatiivisen tutkimustavan tyypillisiin piirteisiin kuuluu laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa. Metodeja ovat teemahaastattelu, havainnointi, ryhmähaastattelu sekä erilaiset dokumentit. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 165.) Tyypillisiin piirteisiin kuuluu myös kohdejoukon valinta tarkoituksenmukaisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä tutkia vain muutamaa henkilöä (Kananen 2010, 38). Tähän opinnäytetyöhön valittiin viisi henkilöä, kolme asiakasta ja kaksi jälkihuollon työntekijää. Aineiston hankinnasta kerrotaan seuraavassa luvussa (5.2.1). Kanasen (2014, 19) mukaan laadullista tutkimusta käyttävä tutkija on kiinnostunut merkityksestä, eli kuinka tutkittavat näkevät ja kokevat todellisen elämän. Todellisen elämän kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen lähtökohta. Tutkimuskohteen ymmärtäminen on laadullisen tutkimuksen tavoite, joten kohdetta tulee tutkia kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta tehtäessä aineistoa ei pyritä yleistämään. (Hirsijärvi ym. 1997, 161, 181.)

Kanasen (2014, 19) mukaan laadullisesta tutkimuksesta syntynyt tutkimustulos koskee vain kyseistä tutkimuskohdetta, eikä tutkimustulosta siksi voida yleistää. Keräämällä tutkimusta varten tietoa eri lähteistä sekä vertaamalla saatua tietoa, voidaan parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Saatua tietoa voidaan vertailla tutkimalla, tukevatko eri tietolähteistä saatu tieto toisiaan. (Kananen 2014, 152.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, ettei tutkijoilla ole voimakkaita ennako-oletuksia tutkimustuloksesta. Jos tutkijat itsepintaisesti pitävät kiinni omista käsityksistään, ei mikään aineisto tai tutkittavat tulokset saa tutkijoiden ennako-oletuksia muutettua. (Metsämuuronen 2007, 208, 241.) Tutkimusongelma ei välttämättä ole täsmällisesti ilmaistavissa tutkimuksen alussa, vaan tutkimusongelma täsmentyy tutkimuksen edetessä (Aaltola & Valli 2010, 71).

Laadullinen tutkimus sopii tämän opinnäytetyön tutkimustavaksi, sillä tutkimuksessa halutaan kuvata yksityisen palveluntuottajan jälkihuollonohjaajien sekä nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta. Olemme kiinnostuneita tutkimaan nuorten sekä ohjaajien todellisen elämän kuvaamista lastensuojelun jälkihuollossa. Aineisto hankitaan laadulliselle tutkimukselle tyypillisin menetelmin, kyselylomakkeiden sekä yksilöhaastatteluiden avulla.

5.2.1 Aineiston hankinta

Kuten edellä esitellään, laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelminä voidaan käyttää kyselylomaketta sekä avointa haastattelumenetelmää. Tätä opinnäytetyötä varten tietoa hankittiin kahdelta jälkihuollon ohjaajalta, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja (amk). Tieto hankittiin ohjaajilta kyselylomakkeen avulla. Lisäksi haastateltiin kolmea jälkihuollon nuorta avointa haastattelumenetelmää käyttäen. Tässä opinnäytetyössä haastateltavat nuoret ovat iältään 18-20 vuotiaita. Ottaen huomioon opinnäytetyön laajuuden ja sen rajaamisen, tässä opinnäytetyössä koettiin riittäväksi määräksi tutkia viiden henkilön kokemuksia.

Molemmille ohjaajille tehtiin samanlaiset kyselylomakkeet (liite 2). Aineisto kerättiin standardoidusti eli molemmille vastaajille oli täsmälleen samat kysymykset. Aineiston hankinta kyselylomakkeella on tehokas menetelmä, sillä se säästää tutkijoiden aikaa. Kun kyselylomake on huolellisesti suunniteltu, aineisto voidaan käsitellä ripeästi. Lisäksi kyselylomakkeella on mahdollista kerätä laaja tutkimusaineisto. (Hirsjärvi ym. 1997, 191.)

Aineistoa hankittaessa kyselylomakkeen avulla voidaan käyttää kahta tapaa, postikyselyä tai kontrolloitua kyselyä. Tässä opinnäytetyössä käytettiin postikyselyä sähköpostin muodossa, jolloin ei muodostunut kustannuksia. Postikyselyn tarkoituksena on lähettää kyselylomake tutkittaville ja he saavat täyttää kyselylomakkeen itse, jonka jälkeen he postittavat lomakkeen takaisin tutkijoille. Postikyselyn etuna on vaivaton tiedonkeruu, mutta on-

gelmaksi voi muodostua vastauskato. Vastaajakadon suuruus riippuu vastaajien määrästä. (Hirsjärvi ym. 1997, 192.) Opinnäytetyössä kyselylomakkeella tutkittavia oli kaksi, jonka vuoksi vastaajakadolta pystyttiin välttymään.

Tämän opinnäytetyön kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin avoimiksi kysymyksiksi. Avointen kysymysten tarkoituksena on esittää vain kysymys ja jättää vastausta varten riittävästi tyhjää tilaa. Avointen kysymysten avulla vastaajan on mahdollista kertoa omin sanoin, mitä hänellä on oikeasti mielessään. Kyselylomakkeen tulee olla myös helposti täytettävä ja ulkoasuun selkeä. (Hirsjärvi ym. 1997, 194, 197, 200.)

Tutkimushaastattelut voidaan jakaa kolmeen ryhmään, strukturoitu haastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu (Hirsjärvi ym. 1997, 204). Tässä opinnäytetyössä jälkihuoltonuoria haastateltiin avoimen haastattelun avulla. Jokaisen nuoren kohdalla haastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluna ja haastattelut kestivät noin 15–25 minuuttia. Avoimen haastattelun avulla selvitetään haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita sekä kokemuksia (Hirsjärvi ym. 1997, 205).

Hirsjärvi ym. (1997, 200–201) mukaan haastattelu on ainutlaatuinen aineiston hankintamenetelmä, sillä ”- siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa.” Haastattelun etuna on sen joustavuus, sillä aineiston keruuta pystytään tilanteen mukaan ja vastaajaa myötäillen säätämään. Avoimessa haastattelussa on mahdollisuus tulkita vastauksia enemmän kuin postikyselyssä ja säätää haastattelukysymysten järjestystä keskustelun edetessä.

Haastattelumenetelmää käytetään, kun halutaan selventää saatavia vastauksia sekä syventää saatavia tietoja. Tarvittaessa voidaan käyttää myös lisäkysymyksiä, joita ei ole ennalta suunniteltu. Haastattelussa on tärkeää, että tutkija osaa tulkita haastateltavan vastauksia. (Hirsjärvi ym. 1997, 202–203.)

Nämä yllä mainitut haastattelumenetelmät sopivat tämän opinnäytetyön tutkimuksen aineiston hankintaan, sillä vastaajien oli mahdollista vastata kummassakin menetelmässä avoimesti ja rehellisesti kokemuksistaan. Kyselylomakemenetelmä sopii työntekijöille, sillä he saivat rauhassa, silloin kun heille sopi, vastata kyselyyn. Avoin haastattelumenetelmä puolestaan mahdollisti avoimen keskustelun sekä lisäkysymysten esittämisen jälkihuoltonuorille.

5.3 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, kuinka jälkihuoltoa toteutetaan ja miten asiakkaat ja työntekijät kokevat lastensuojelun jälkihuollon yksityisellä palveluntuottajalla. Tavoitteena on selvittää, kuinka jälkihuollon asiakkaat ovat kokeneet jälkihuoltoon siirtymisen, millaiseksi asiakkaat kokevat jälkihuollon palvelun sekä miten palvelu tukee itsenäistymistä. Lisäksi pyritään selvittämään asiakkaiden ajatuksia jälkihuolto-oikeuden päättämisestä.

Tavoitteena on selvittää työntekijöiltä minkälaisia työkäytäntöjä he käyttävät työn eri vaiheissa. Tavoitteena on myös selvittää työntekijöiden kokemuksia nuorten tuen tarpeesta sekä resurssien riittävydestä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi asiakasmääriä työntekijää kohden, sekä asiakassuhteen merkitystä jälkihuoltotyössä. Opinnäytetyössä halutaan myös tutkia, miten nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla.

Tutkimusmenetelmien kysymykset valikoituivat sen perusteella, että haluttiin saada mahdollisimman kattava kokonaiskuva nuorten ja ohjaajien kokemuksista lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla. Kysymyksissä pyrittiin keskittymään nuorten kohdalla jälkihuollon siirtymä-, toteutus- ja päättymisvaiheisiin. Nuorten haastatteluissa korostettiin sitä, ettei haastateltava pysty vastaamaan kysymykseen ainoastaan joko kyllä tai ei. Koimme myös lisäkysymysten esittämisen tarpeelliseksi. Pyrimme muotoilemaan kysymykset helposti ymmärrettävään muotoon sekä pitämään kysymysten määrän sopivana. Pohdimme opinnäytetyön alussa kysymysten sopivaa määrää sekä sitä, kuinka moneen kysymykseen nuoret jaksaisivat kerralla vastata. Tässä opinnäytetyössä nuorille esitettiin seitsemän kysymystä. Pidimme määrää sopivana, sillä kysymyksillä sai riittävästi tutkimustietoa ja haastattelu pystyttiin pitämään ajallisesti sopivana.

Työntekijöiden kohdalla kysymykset pyrittiin laatimaan niin, että saataisiin jälkihuolto-ohjaajien työstä ja työmenetelmistä kattava kokonaiskuva sekä nostettua ohjaajien kokemus jälkihuoltotyöstä esille. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, kohtaavatko nuorten ja ohjaajien kokemukset jälkihuoltopalvelusta yksityisellä palveluntuottajalla. Kyselylomakkeessa kysymysten määrä oli tarkoitettu pitämään mahdollisimman rajattuna, jotta ohjaajilla olisi aikaa vastata valittuihin kysymyksiin. Ohjaajien kyselylomakkeessa esitettiin yhdeksän kysymystä, joilla saatiin riittävästi tutkimusaineistoa opinnäytetyötä varten.

Tässä opinnäytetyössä jälkihuoltonuorten haastatteluissa käytettiin haastattelujen tallentamiseen nauhuria. Kanasen (2010, 58) mukaan nauhurin käyttö vapauttaa haastattelijan vastausten kirjoittamisesta. Lisäksi tutkija pystyy keskittymään itse haastatteluun aktiivisesti. Tallennetut haastattelut täytyy purkaa tekstimuotoon, jota kutsutaan litteroinniksi. Litteroinnin avulla haastatteluun pystytään palaamaan myöhemmin.

Litterointi voidaan jakaa kolmeen tasoon: sanatarkka, yleiskielinen sekä propositiotason litterointi. Tässä opinnäytetyössä käytettiin sanatarkkaa litterointia, jossa on tarkoituksena kirjata jokainen sana sekä äännähdys. (Kananen 2010, 59.) Sanatarkka litterointi koetaan hyödylliseksi, kun ei tiedetä etukäteen mitä tietoa aineistosta käytetään tutkimukseen. Laadullisen tutkimuksen litterointiaineistot voivat olla laajoja, jolloin niiden käsittely on usein hidasta ja hankalaa. (Kananoja 2014, 102–103.)

Nuorten haastatteluiden litteroinnin jälkeen tutkimustulokset jaoteltiin asiassisällöittäin yhteensopiviksi, joista muodostettiin kolme teemaa. Teemat koskivat jälkihuoltoon siirtymistä, jälkihuollon toteuttamista sekä sen päättymistä. Jälkihuollon ohjaajien kyselylomakkeiden tulokset jaoteltiin myös

samoihin teemoihin. Näiden teemojen pohjalta oli helpompaa lähteä käsittelemään tutkimustuloksia sekä muodostamaan niistä johtopäätöksiä.

Aineistoa analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia. Hämäläisen (1987), Burns ja Groven (1997) sekä Strauss ja Cobinin (1990; 1998) mukaan sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen sekä selkeä kuvaus tutkittavasti ilmiöstä. Sisällönanalyysin avulla saadaan kerätty aineisto järjestettyä johtopäätösten tekoa varten yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Tiivistetyssä muodossa ei kuitenkaan saa kadota aineiston sisältämä informaatio. (Sarajarvi & Tuomi 2009, 108.)

Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheiseksi prosessiksi. Prosessi aloitetaan aineiston pelkistämisestä, jolloin aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Seuraavassa vaiheessa, aineiston ryhmittelyssä, aineistosta etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Samankaltaiset käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään teemoiksi. Lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet, jossa erotellaan tutkimukselle olennainen tieto sekä sen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Sarajarvi & Tuomi 2009, 108–111.)

Sarajarven ja Tuomen (2009, 112, 113) mukaan sisällönanalyysin avulla saadaan vastaus tutkimustehtävään. Uutta tutkimustietoa muodostaessa, teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko tutkimusprosessin ajan alkuperäisaineistoon. Tutkijat pyrkivät johtopäätöksiä tehtäessä ymmärtämään, mitä asiat merkitsevät tutkittaville.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on, että työn tutkimustuloksia voi hyödyntää sekä opinnäytetyömme yhteistyötaho, että muut jälkihuollon palveluntuottajat. Kerättyä tietoa asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksista voitaisiin mahdollisesti käyttää esimerkiksi kehittäessä lastensuojelun jälkihuoltopalvelua. Tämä opinnäytetyö voi toimia myös pohjana tehtäessä uusia tai jatkotutkimuksia yhteistyötaholle.

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tarkoituksena on tehdä opinnäytetyöstä mahdollisimman luotettava. Laadullisessa tutkimuksessa tiedon luotettavuudessa on kyse tulkintojen validiteetista, eli luotettavuudesta ja pätevyydestä. Tutkimusaineiston kohdalla luotettavuus merkitsee aitoutta sekä relevanttiutta, eli sen merkityksellisyyttä. Kun johtopäätökset vastaavat sitä mitä haastateltavatkin tarkoittivat, ovat ne valideja. Toisin sanoen tutkija ei ole tällöin tulkinnut aineistoa väärin. (Ahonen, Saari, Syrjälä & Syrjäläinen 1995, 129.)

Tutkimuksen alussa opinnäytetyölle pyydetään tutkimuslupaa, jonka lisäksi jokaiselta haastateltavalta pyydetään kirjallisesti lupa haastatteluun sekä tulosten käyttämiseen opinnäytetyössä. Lagströmin, Pösön, Rutasen ja Vehkalahden (2010, 35) mukaan eettisyyttä tulee toteuttaa niin, että osallistuminen tutkimukseen on jokaiselle vapaaehtoista. Tätä on turvaamassa myös Perustuslaki, jonka myötä jokaiselle ihmiselle kuuluu itsemääräämisoikeus. Nikanderin ja Zechnerin (2006, 518) mukaan haastateltavaa kunnioitetaan

turvaamalla hänen itsemääräämisoikeus, yksityisyys sekä ihmisarvo (Lagström ym. 2010, 95). Myös tässä opinnäytetyössä haastateltavalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa koska tahansa. Haastatteluun sekä kyselylomakkeeseen vastattiin nimettömänä, jolloin tutkittavan yksityisyys pystytään turvaamaan.

Tutkimuksen aikana vaitiolovelvollisuutta korostetaan ja asiakkaita kohdellaan asianmukaisesti. Jokaista haastateltavaa informoidaan haastatteluihin sekä opinnäytetyöhön liittyen oikein ja riittävästi. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 84.) Ennen tutkimuksen aineiston hankinnan toteuttamista tutkittaville informoidaan opinnäytetyön tutkimustehtävästä sekä aineiston hankintamenetelmistä riittävästi. Lisäksi heille korostetaan heidän yksityisyyden suojelua tutkimustuloksia esiteltäessä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyössä vältetään yleistämistä, sillä tutkittavina on vain kolme asiakasta ja kaksi työntekijää. Myös omia ennakko-oletuksia vältetään, joita on muodostunut aikaisemmin harjoitteluiden aikana. Tutkimustulosten luotettavuuteen voivat vaikuttaa esimerkiksi asiakkaiden kiinnostus haastattelua kohtaan, kiire ja se, kuinka haastateltava ymmärtää kysymyksen. Tässä opinnäytetyössä käytetään kahta aineiston hankintamenetelmää, kyselylomaketta sekä avointa haastattelua. Hirsjärven ym. (1997, 191) mukaan kyselylomakkeen vastausten luotettavuuteen voi vaikuttaa vastaajien huolimattomuus sekä epärehellisyys. Tutkijan ei ole mahdollista varmistaa sitä, kuinka vakavasti vastaaja on suhtautunut vastaamaan. Lisäksi tutkijan on haastavaa kontrolloida väärinymmärryksiä, joita kyselylomakkeen kysymykset voivat aiheuttaa. Hirsjärvi ym. (1997, 201) käsittelevät myös haastattelun luotettavuutta. Avoimessa haastattelussa tutkijan tulee korostaa haastateltavan subjektiivisuutta. Haastattelun luotettavuutta voi heikentää haastateltavan taipumus vastata yleisesti halutulla tavalla. Haastateltava voi esimerkiksi pelätä väärän vastauksen antamista.

Yhdessä opinnäytetyötä tehtäessä myös sisäinen työnjako on tärkeä. Molempien osapuolten tulee tehdä oma osuutensa, jotta voidaan muodostaa yhteinen ja laaja kokonaisuus (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 84). Hirsjärvi ym. (1997, 29) toteavat, että tutkimuksessa on mainittava tutkijoiden nimet eikä tutkimuksen tuloksia ole lupa julkaista ainoastaan omalla nimellä. Tällöin molempien tutkijoiden osuutta kunnioitetaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuksen puutteidenkin esille tuonti. Tämän opinnäytetyön luotettavuuteen on panostettu jo alusta alkaen, jotta tutkimus on kokonaisuudessaan mahdollisimman eettisesti sekä luotettavasti toteutettu.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksesta saadut tutkimustulokset. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään kyselylomakkeista saadut jälkihuollon ohjaajien tutkimustulokset. Toisessa alaluvussa esitellään jälkihuollonuorten haastatteluista saadut tulokset. Haastatteluista saadut tulokset esitellään suoraan litteroidusta aineistosta, eikä niihin oteta kantaa tutkimustuloksia esiteltäessä. Tutkimustulosten esittelyä tukevat suorat lainaukset nuorten ja ohjaajien vastauksista.

7.1 Jälkihuolto-ohjaajien kyselylomakkeiden tulokset

Työntekijät ovat työskennelleet yhteistyötahollamme suhteellisen vähän aikaa, toinen ohjaajista alle puoli vuotta ja toinen vuoden verran. Vastaajat kertovat jälkihuoltotyön olevan iltapainotteista sekä työaikojen vaihtelevia. Työ ajoittuu arkipäiviin klo 10–20 välille. He kokevat, että pystyvät itse vaikuttamaan omiin työaikoihinsa suunnittelemalla kalenterinsa pääosin itse. Tutkimustuloksista selviää myös, että jälkihuollon ohjaajilla on hyvin eri määrä asiakkaita, 2–7 asiakasta. Molemmat kuitenkin kokevat asiakasmäärän olevan sopiva, riippuen tuntimäärästä, kuinka paljon nuoria tavaataan. Tutkimustuloksista nousee esille, että jokaiselle jälkihuollonuorelle on tehty yksilöllinen asiakassuunnitelma, johon on määritetty tuen tarve ja viikoittainen tuntimäärä. Vastaajat kertovat, että tapaamisia on noin kaksi kertaa viikossa yhtä asiakasta kohden. Tapaamisten pituus vaihtelee tunnista kahteen tuntiin.

Vastaajien mukaan asiakkaaksi yksityisen palveluntuottajan tarjoamaan jälkihuoltoon tullaan nuoren sijoituksen päätyttyä sosiaalityöntekijän päätöksellä. Nuori voi esimerkiksi siirtyä sijaishuoltopaikasta asumisharjoitteluun. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että nuori siirtyy alaikäisenä asumisharjoitteluasuntoon, jossa hän saa enemmän vastuuta harjoitellakseen itsenäistymistä turvallisessa ympäristössä. Asumisharjoittelun kautta nuori siirtyy omaan asuntoon ja aloittaa jälkihuollon. Jälkihuollon työskentely aloitetaan näkemällä nuorta päivittäin. Samaan aikaan nuoren kanssa aloitetaan itsenäistämishojelman teko. Nuori voi tulla yhteistyötahomme jälkihuollon asiakkaaksi myös muuta kautta. Yhteistyötahomme tarjoaa tarvittaessa jälkihuollonuorille tuetun asumispalvelun, jolloin nuori asuu jälkihuollon tarjoamassa tukiasunnossa.

Tuettu asumispalvelu on nuorelle turvallisempi vaihtoehto harjoitella itsenäistä elämää siinä alussa, mutta siinä on myös se ”kontrolli” mukana ja tiettyjä sääntöjä tulee noudattaa. Tämä välillä on aiheuttanut sen, että nuori voi haluta itsekin muuttaa pois tuetusta asumispalvelusta.

Nuori voi myös asua omassa tai vuokra-asunnossa saaden saman jälkihuollon tuen, kuin tuetussa asumispalvelussa oleva nuori.

Vastaajat kertovat nuorten tarvitsevan tukea usein hyvin kokonaisvaltaisesti elämän eri osa-alueilla, kuten raha-, opiskelu- ja työasioissa. Vastaajat kokevat nuorten tarvitsevan tukea sosiaalisen verkoston ylläpitämisessä, harrastuksissa, virastoasioiden sekä arjen askareiden hoitamisessa. He kokevat nuorten tarvitsevan myös aikuisen apua arjen aikataulujen suunnittelussa sekä asioiden ajallaan hoitamisessa. Yhdessä ohjaajan kanssa opetellaan itsenäisen arjen harjoittelua ja asioiden hoitamista. Lisäksi nuoret tarvitsevat aikuista, joka on läsnä ja kuuntelee.

Kysyimme, minkälaisia työtapoja tai menetelmiä ohjaajat käyttävät työssään. Vastauksista selviää, että ohjaajat käyttävät työn apuna kyselyitä ja

kaavakkeita, myös ryhmätoiminta on yksi osa työtä. Suurin osa työstä tapahtuu kuitenkin nuoren kanssa keskustellen. He kokevat, että toiminnallinen tekeminen vapauttaa keskustelua nuoren kanssa.

Työni taustalla vaikuttaa sosiaalipedagogiikka ja työtapaani kuvaa parhaiten voimavaralähtöisyys. Pysin löytämään yhdessä nuoren kanssa hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan ja sitä kautta rakentamaan ja vahvistamaan nuoren käsitystä itsestään sekä omista kyvyistään ja saamaan aikaan positiivisia muutoksia. Tärkein työskentelymuoto onkin mielestäni vastavuoroinen keskustelu.

Lisäksi yksi tärkeä työmenetelmä on kerran kuukaudessa tehtävä kausikooste, jolloin nuoren kanssa kerrataan yhdessä mennyttä kuukautta ja arvioidaan työskentelyä. Nuori voi yhdessä ohjaajan kanssa pohtia omia edistysaskeliaan, vahvuuksiaan sekä haasteitaan.

Työntekijät vastaavat kyselyssä jälkihuollon ohjaajan tärkeimmäksi tehtäväksi olla turvallinen ja luotettava aikuinen nuorelle. Lisäksi he kokevat, että on tärkeää kohdata nuori yksilöllisesti ja kiireettömästi. Ohjaajat myös kertovat, että jälkihuollon ohjaajan tehtävänä on ohjata ja auttaa nuorta niin, että hän pystyy hoitamaan arkeen liittyvät asiat joskus itsenäisesti. *”Tärkeimpänä tavoitteenani on turvata nuorelle mahdollisimman hyvä ja toimiva arki sekä tulevaisuus.”*

Ohjaajat kuvailevat jokaista asiakassuhdetta erilaiseksi. He pyrkivät rakentamaan asiakassuhdetta alusta alkaen luottamukselliseksi ja olemaan helposti lähestyttäviä. He pyrkivät osoittamaan aitoa kiinnostusta nuoren asioihin. Aina kuitenkin pitkänkään työskentelyn jälkeen luottamussuhdetta ei muodostu ohjaajan ja nuoren välille.

7.2 Nuorten haastattelujen tulokset

Haastattelemamme nuoret ovat haastatteluhetkellä hyvin eri vaiheissa jälkihuoltoa. Kukaan haastateltavista ei ollut lähellä jälkihuolto-oikeuden päättymistä. Osa nuorista oli siirtynyt alaikäisenä asumaan jälkihuollon tarjoamaan tuettuun asumispalveluun, jonka aikana oli myös aloitettu itsenäistämishjelma ohjaajan kanssa. Yksi nuorista koki siirtymisen tapahtuneen nopeasti, toinen puolestaan kertoi siirtymän tapahtuneen aikaisemmin kuin oli alunperin suunniteltu. Yksi nuorista kertoi toivoneensa, että pääsisi kyseisen yksityisen palveluntuottajan jälkihuoltoon perhesuhteiden ylläpitämisen vuoksi. Nuori koki siirtymisen tapahtuneen yhdessä päivässä, mutta ei kuitenkaan koe siirtymisen olleen haastava. Ensimmäiset kaksi kuukautta tuntuivat nuoren mielestä jännittäviltä, mutta ei pelottavilta. Hän ei kuitenkaan haluaisi muuttaa mitään siirtymävaiheen toteutumisesta.

Kysyimme, minkälaista apua nuoret ovat saaneet jälkihuollon alussa ja miten riittävää tuki heidän mielestään ollut. Nuoret kertovat, että heitä oli autettu järjestelemään tavaroita uudessa asunnossa, autettiin asioimaan esimerkiksi kaupassa ja lääkärissä sekä neuvottiin laskujen maksamisessa.

Nuorten haastatteluista ilmenee, että he olivat jälkihuollon alussa tavanneet ohjaajaa joka arkipäivä. Kaikki haastateltavat kokevat tuen olleen riittävää, yhden nuoren mielestä tapaamisia oli jopa liikaa. Yksi nuorista mainitsee päivittäisten tapaamisten olleen välillä hieman ärsyttäviäkin, kun ohjaaja tuli joka päivä kotiin.

Kyselyämme jälkihuoltoon siirtymisestä, siirryimme keskustelemaan jälkihuollon toteuttamisesta. Pyysimme nuoria kuvailemaan heidän saamaansa tukea ja apua jälkihuollossa, suhdettaan ohjaajaan ja tarpeesta tavata muita jälkihuoltonuoria. Nuoret kokevat pystyneensä vaikuttamaan itse tuen määrään. Alun päivittäisiä tapaamisia on vähennetty 2–3 kertaa viikossa, mikä on nuorten mielestä riittävä määrä. Tapaamiset kestävät tunnin kahteen tuntiin kerrallaan. Nuorten mukaan he ovat saaneet ohjaajalta apua kaikkeen mihin ovat pyytäneet, kuten raha-asioihin, yleisiin arkiasioihin sekä kuljetuksiin. ”- - jos mä en oo vaikka halunnu tehdä jotain, ni ollaan yhdessä mietitty ratkasua.” Tapaamiset ovat nuorten mukaan välillä vain keskustelua ja ohjaajan kanssa saatetaan käydä syömässä tai kahvilla. Haastatteluissa nousee esille myös ohjaajan läsnäolon tärkeys. Yksi nuorista sanoikin haastattelussa: ”- - ku kuitenkin yksin joutuu asuu ja olee, ni sillai jonkun toisen ihmisen läsnäolo on tärkeetä kuitenkin.” Toinen nuorista kertoo kokevansa, että jälkihuollon ohjaaja oikeasti tykkää olla heidän kanssaan, eikä tunnu siltä, että ohjaaja on pakotettu olemaan nuorten kanssa.

Kysyimme nuorilta, kokevatko he tarvetta tavata muita jälkihuollon asiakkaita, esimerkiksi yhteisen toiminnan parissa. Haastatteluista selviää, että jälkihuolto tarjoaa nuorille yhteistä toimintaa, esimerkiksi ruoanlaiton parissa. Kaksi nuorista kokee, etteivät he ole yhteisestä toiminnasta kiinnostuneita. Yksi nuorista kuitenkin kokee muut jälkihuoltonuoret olevan hänelle tietynlailla perhettä, etenkin ne nuoret, jotka asuivat samassa sijaishuoltopaikassa. Nuori kokee tarpeelliseksi yhteisen toiminnan järjestämisen. Hän kokee, että on mukavaa tehdä muiden nuorten kanssa yhdessä asioita. Ryhmätoiminnan avulla nuori kokee, että hän pääsee tapaamaan tuttuja ihmisiä, joita ei muuten ole mahdollista tavata. Toiminnallisten ryhmien lisäksi nuoren mielestä voitaisiin järjestää tapaamisia, joissa nuoret voisivat keskustella ohjaajan johdolla. Tällainen ryhmä toimisi nuoren mielestä terapeuttisena.

Kaikki nuoret kokevat suhteen ohjaajaan olevan hyvä. Nuoret kertovat pysyvänsä puhumaan ohjaajansa kanssa kaikesta. Nuorilla on ohjaajansa kanssa hauskaa. Yksi haastateltavista kuvaakin suhdettaan ohjaajaan seuraavasti:

- - ehkä sillee tulen hyvin toimeen sen kanssa, koska öö, ollaa ns. samalla levelillä, ettei niinku, miten sen nyt sanois. Mä en oikeen osaa sanoo, sillee yhtä sarkastinen ja huono huumorintaju ja kaikki on hirveen hauskaa - -.

Nuori vertaa myös ohjaajan olevan kuin kaveri, sillä ohjaaja on tuttu, tietää nuoren asioista lähes kaiken sekä tietää missä nuori asuu. Ohjaaja työskentelee niin tiiviisti nuoren elämän ympärillä, mikä on nuoren mielestä mukavaa.

Haastattelun lopuksi keskustelimme vielä nuorten ajatuksista jälkihuollon päättymisestä. Nuorilla on hyvin erilaiset mietteet jälkihuollon päättymisestä. Yksi nuorista ei osaa ajatella vielä niin pitkälle, toinen puolestaan ei tiedä kuinka paljon hänellä on jälkihuolto-oikeutta jäljellä. Kolmas haastatettava osaa kertoa jäljellä olevan jälkihuolto-oikeutensa ajan. Hän tiedostaa olevansa muutaman vuoden vanhempi jälkihuollon päättyessä, mutta kokee silti päättymisen pelottavana. Kaikki nuoret kokevat jälkihuollon pituuden riittäväksi. Yksi nuorista pohtii, että pituus voisi olla jopa lyhyempikin. Nuoret ovat tyytyväisiä, että ovat ottaneet jälkihuolto-oikeuden vastaan.

Oon ehdottomasti (tyytyväinen), koska eihän mulla olis mitään missä asuisinkaan tällä hetkellä, jos mulla ei olis. Kouluki oli kesken silloin vielä ku alotti jälkihuollon, oisinhan mä tietty voinu ottaa opintolainan. Siitähän mulle puhuttiin, ettei tarvi ottaa sitä, koska mulle tulee hyvä tuki.

Nuoret kokevat, että jälkihuollolla on ollut positiivinen vaikutus heihin. Ohjaajat ovat tuoneet turvallisuuden tunnetta sekä helpottaneet arjessa selviytymistä. Jälkihuollon ohjaajat ovat neuvoneet heitä sekä tarjonneet apua, ettei nuoren tarvitse tehdä kaikkea yksin. Yksi nuori kertoo kokevansa, ettei kaikesta tarvitse ottaa selvää itse, kun on jälkihuollon ohjaaja apuna.

Vain yksi nuorista kokee, ettei jälkihuoltoa tarvitse kehittää millään lailla. Yhden nuoren mielestä jälkihuollosta voisi tehdä hieman yksinkertaisempaa. Nuori on kokenut kaiken olleen monimutkaista, sillä asiat kulkevat usean henkilön kautta ja tieto ei aina kulje toivotulla tavalla. Nuori on kokenut esimerkiksi, etteivät työntekijät aina tiedä tarpeeksi asioista. Nuori on myös kokenut, ettei itse tiedä asioista aina riittävästi. ”- - joku kertoo mulle yks kaks jotain.” Toisen nuoren mielestä työntekijöiden vaihtuvuutta pitäisi yrittää ehkäistä. ”- - ku me nuoret oikeesti ketkä ollaan täällä ni tarvitaan sitä pysyvyyttä siihe, ku meil ei sitä oo ollu”. Nuoren mielestä on tosi turhauttavaa rakentaa luottamusta uudestaan, sillä hän pelkää työntekijän taas lähtevän.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten luvussa 5 todetaan, opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten asiakkaat ja työntekijät kokevat lastensuojelun jälkihuollon yksityisellä palveluntuottajalla. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat jälkihuoltopalvelusta. Tutkimustuloksia ei voida yleistää, sillä tutkimustulos käsittelee vain tämän opinnäytetyön yhteistyötahon jälkihuoltopalvelua. Tässä luvussa esitellään tutkimustuloksista nousevat merkittävimmät tulokset sekä niiden johtopäätökset teorian valossa. Tulokset johtopäätöksineen esitellään siirtymä-, toteuttamis- sekä päättymisteemoittain järjestyksessä.

8.1 Jälkihuoltoon siirtyminen

Hoikkala ja Pukkio toteavat, että jälkihuoltonuoren asuminen voidaan järjestää nuoren tuen tarpeen, iän ja sijaishuoltopaikan mukaan. Nykyään yleinen asumismuoto jälkihuollossa on tukiasunnossa asuminen. Tukiasunnossa asumiseen liittyy joitakin sääntöjä, kuten ohjaajan säännöllinen tapaaminen. Jälkihuollon edetessä nuoren asuminen muuttuu vähitellen tuestusta asumisesta itsenäiseen asumiseen. (Hoikkala & Pukkio 2016, 19–20.) Kuten tutkimuksessa selvisi, tämän opinnäytetyön yhteistyötaho tarjoaa nuorille mahdollisuuden asumisharjoitteluun sekä asumispalveluun, jossa nuori asuu tukiasunnossa. Ja kuten jälkihuollon ohjaajan vastauksissa selvisi, tuettu asumispalvelu on turvallinen vaihtoehto harjoitella itsenäistymistä. Yksi haastateltavistamme nuorista kertoikin pohtineensa, missä hän asuisi tällä hetkellä ilman jälkihuoltoa ja sen tarjoamaa tukea. Laaksosen (2004, 32) mukaan tukiasumisen mahdollisuutta on tärkeä tarjota nuorille, joilla saattaa pienituloisuuden, maksuhäiriömerkintöjen ja laitostaustan vuoksi olla heikentyneet mahdollisuudet saada vapailta asumismarkkinoilta omaa asuntoa. Tukiasunnon mukana tulee vastuuta sekä muutamia yleisiä sääntöjä, joita nuoren tulee noudattaa. Jälkihuollon ohjaajan kokemuksen mukaan niin sanottu kontrolli voi joskus aiheuttaa nuoressa halun muuttaa pois tuestusta asumispalvelusta.

Kuten luvussa 3.2 todetaan, tulee jälkihuoltoon siirtymisen valmistelu aloittaa riittävän ajoissa jo sijaishuoltopaikassa. Myös Ainasoja ym. (2008) sekä Kuronen (2013) ovat tutkimuksissaan saaneet selville, että nuorten on hyvä tietää jälkihuollon tarkoituksesta tarpeeksi ajoissa sekä riittävästi, jotta he voivat sisäistää jälkihuollon tarkoituksen ja valmistautua siihen. Nuori tarvitsee pitkäjänteistä rinnalla kulkemista, jonka vuoksi nuoren olisi tärkeää ehtiä tutustumaan rauhassa ja riittävän varhain jälkihuollon ohjaajaansa jo ennen sijoituksen päättymistä. Jo siirtymävaiheessa korostetaan nuoren valmentamista itsenäiseen elämään. (Pukkio 2016, 75.) Osa haastateltavistamme nuorista koki jälkihuoltoon siirtymisen tapahtuneen nopeasti ja suunniteltua aikaisemmin. Yksi nuorista koki jälkihuoltoon siirtymisen tapahtuneen päivässä. Hän ei kuitenkaan haluaisi muuttaa mitään siirtymävaiheesta. Vaikka tutkimustulokset eivät ole yhteneväisiä Pukkion (2016) kirjoittaman kanssa, voi jälkihuoltoon siirtyminen olla silti onnistunut kokemus nuorelle. Tätä voidaankin pitää merkittävänä tutkimustuloksena.

8.2 Jälkihuollon toteuttaminen

Ohjaajien vastauksista käy ilmi nuorten tarvitsevan tukea hyvin kokonaisvaltaisesti elämän eri osa-alueilla, kuten sosiaalisen verkoston ylläpitämisessä sekä talous-, opiskelu- ja työasioissa. Lisäksi ohjaajat ovat kokeneet nuoren tarvitsevan aikuisen apua monessa arjen asiassa. Kuten tuloksista voi nähdä, myös nuoret ovat kokeneet saavansa apua ohjaajalta kaikkeen mihin ovat pyytäneetkin. Nuorten vastauksissa nousee esille samoja tuen tarpeita kuin ohjaajienkin vastauksissa. Tuloksissa suurimmassa roolissa on ohjaajan läsnäolon tärkeys. Wimanin (1990) määrittelee ohjauksen yhteistyöksi, jossa asiakas ja ohjaaja työstävät yhdessä asiakkaan taitoja ja tietoja,

ymmärrystä sekä motivaatiota. Wimanin mukaan yhdessä työskentely auttaa nuorta löytämään toimivamman tavan selviytyä yhteiskunnassa. (Metteri 1996, 97.) Hipp ja Pukkio (2016, 110–111) ovat keränneet vuosina 2014–2015 erilaisissa sijais- ja jälkihuollonpiirissä oleville nuorille suunnatuissa tapahtumissa nuorten ajatuksia jälkihuollosta sekä siitä, miten sitä tulisi kehittää. Myös heidän tutkimustuloksissa ilmenee itsenäistyvän nuoren tarvitsevan tukea ja turvaa aikuiselta. Nuoret ovat sitä mieltä, että ohjaajan tulee tehdä selväksi nuorelle, että nuori voi puhua kaikista häntä painavista asioista ilman ohjaajan miellyttämistä tai tuomitusta tulemisen pelkoa.

Tutkimustuloksissa selviää ohjaajien pitävän heidän tärkeimpänä tehtävänä olla turvallinen ja luotettava aikuinen nuorelle. Myös nuorten haastatteluissa nousi esille ohjaajan rooli luotettavana aikuisena nuoren elämässä. Rousun (2007) mukaan lastensuojelun prosessiin kuuluu, että lapsella tai nuorella on koko lastensuojeluprosessin ajan läheinen ja pysyvä aikuinen, johon luottaa ja jonka puoleen voi kääntyä koska tahansa. Tämän aikuisen tehtävä on varmistaa, että lapsi tai nuori saa apua ja tukea silloin kuin hänellä ei ole omaa läheisverkostoa. (Pukkio 2016, 72–73.) Kananoja ym. (2011, 205) ovat sitä mieltä, että etenkin nuoret kaipaavat turvallista aikuisuussuhdetta, joka kulkee pitkäkestoisesti nuoren rinnalla jälkihuollon ajan. Tämän opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan nuoret kokevatkin ohjaajien tuoneen turvallisuuden tunnetta sekä helpottaneet arjessa selviytymistä. Kiintymyssuhdeteoriankin mukaan, ihmisellä on luontainen tarve kiintyä ja hakeutua turvallisen ihmisen seuraan. Vaikka jälkihuoltoon nuoret ovat täysi-ikäisiä, on normaalia tarvita luotettavaa ja pysyvää aikuista elämäänsä, kuten pienet lapsetkin tarvitsevat.

Voidaan huomata jälkihuoltoon nuorten ja -ohjaajien kokemusten kohtaavan nuorten jälkihuoltotuen tarpeesta. Molempien vastauksista nousee esille samoja tuen tarpeita, kuten talousasioissa ja aikuisen apu arjen asioissa. Lisäksi nuorten ja ohjaajien kokemukset kohtaavat ohjaajan läsnäolon tärkeydestä. Sekä nuorten että ohjaajien mielestä ohjaajan tärkein rooli on olla nuorelle luotettava aikuinen hänen elämässään. Tämän opinnäytetyön päätuloksena voidaan todeta, että nuorelle jälkihuollossa merkityksellistä on pysyvän aikuisen läsnäolo sekä nuoren ja ohjaajan välinen luottamussuhde.

Kuten tuloksista selviää, jälkihuollon ohjaajat käyttävät työssään paljon kyselyitä ja kaavakkeita sekä nuoren kanssa keskustelua. Lisäksi jälkihuolto tarjoaa nuorille myös ryhmätoimintaa, jonka jälkihuollon ohjaajat kokevat suurena osana jälkihuoltoa. Tutkimusten mukaan vertaistuellalla on merkittävä rooli ihmisen jaksamisen ja elämäntilanteen kannalta, eikä ammatinapu korvaa vertaistuen merkitystä. Vertaistukiryhmässä voidaan kokea yhteisöllisyyttä ja koetaan onnistumisia sekä rohkaistutaan. Lisäksi vertaistukitoiminta luo sosiaalisia vuorovaikutussuhteita ja kokemusta siitä, että nuori ei ole yksin. (Laaksonen 2004, 29–30.) Tuloksista nouseekin esille, että jälkihuoltoon nuorista muodostuu tietynlainen perhe, jonka vuoksi osa nuorista kokee tarpeelliseksi yhteisen toiminnan järjestämisen tavatakseen muita jälkihuoltoon nuoria. Toiminnallisten ryhmien lisäksi yksi haastattelimme nuorista toivoi jälkihuollon järjestävän keskusteluryhmän, joka toimisi hänen mielestään terapeuttisesti.

Lastensuojelussa käytetään työn apuna erilaisia kyselyitä ja kaavakkeita, joita tulosten mukaan myös jälkihuollon ohjaajatkin käyttävät. Esimerkiksi verkostokarttaa voi käyttää nuoren kanssa kartoittaakseen hänen läheisiään sekä tukiverkostoa. Verkostokartan piirtäminen nuoren kanssa ei pelkästään riitä, vaan se toimii myös ohjaajan ja nuoren keskustelun apuvälineenä. (THL n.d.a.) Edellä mainittujen työmenetelmien lisäksi tuloksista selviää, että ohjaajat käyttävät myös kausikoostetta, jonka he tekevät yhdessä nuoren kanssa arvioidakseen nuoren sen hetkistä tilannetta ja tuen tarvetta. Kananojan ym. (2008, 185) mukaan laadun arvioinnin välineenä voidaan käyttää asiakassuunnitelman lisäksi muita seuranta- ja raportointivälineitä tiedon keräämistä ja analysointia varten.

Opinnäytetyön tutkimustuloksista ilmenee yhden nuorista kokevan, ettei kaikkea tarvitse tehdä yksin eikä jokaisesta asiasta tarvitse ottaa itse selvää, kun jälkihuollon ohjaaja on auttamassa. Yksi haastateltavista jälkihuollon nuorista myös kertoo saavansa tukea jälkihuollossa kuljetuksissa. Vaikka jälkihuollon palveluihin kuuluu psykososiaalinen tuki, vapaa-ajan ja asumisen tukeminen, on jälkihuollon perimmäinen tarkoitus valmentaa nuoria itsenäiseen tulevaisuuteen (Kananoja ym. 2011, 204–205). Kuten ohjaajienkin vastauksistakin käy ilmi, pitävät ohjaajat yhtenä tärkeimpänä tehtävänä valmentaa nuori itsenäiseen elämään niin, että nuori on kykeneväinen huolehtimaan ja hoitamaan asioitaan tulevaisuudessa itsenäisesti.

Tutkimuksen tuloksista voi huomata, etteivät nuorten ja ohjaajien kokemukset jälkihuoltotuen tarkoituksesta täysin kohtaa. Jälkihuolto-ohjaajien mukaan, heidän tehtävänsä ohjaajina on valmentaa nuorta toimimaan itsenäisesti. Nuorten vastauksista ei kuitenkaan nouse esille se asia, että ohjaajan tehtävänä on opettaa heitä itsenäiseen elämään. Ymmärtävätkö nuoret ohjaajan ydintehtävän sekä jälkihuollon olevan väliaikaista?

Talentian tekemän sosiaalihuollon henkilöstön mitoituslinjauksen (n.d., 10) mukaan määräävä tekijä kohtuullista asiakasmäärää arvioitaessa on työn tarkoitus ja sen tavoite sekä asiakasprosessissa eteneminen asiakkaan tuen tarpeen mukaan. Talentian mitoituslinjauksen mukaan työntekijällä on hyvä olla sitä vähemmän asiakkaita, mitä monimutkaisempi asiakkaan elämäntilanne on, mitä vähemmän työntekijällä on käytettävissä muita asiakasta tukevia tukipalveluja sekä mitä intensiivisemmin asiakasta täytyy tukea. Kuten tutkimustuloksissa selviää, haastattelemamme jälkihuollon ohjaajat kokevat tämän hetkisen asiakasmääränsä heille sopivaksi. Kunnan sekä sijaishuollon toimijoiden tulee varata jälkihuoltotyöhön resursseja sen mukaisesti, että jälkihuoltotyö on onnistunutta nuoren kannalta. Työntekijällä tulee olla asiakkaita vain sen verran, että nuoren kanssa yhteydenpitoon sekä hänen tukemiseensa jää riittävästi aikaa. (THL 2015b.)

Nykyaikana sosiaalihuollon organisaatioissa työntekijöiden vaihtuvuus nähdään ongelmallisena. Työntekijöiden vaihtuvuus voi aiheuttaa sen, ettei työntekijän ja asiakkaan välille pääse muodostumaan luottamussuhdetta. Asiakas voi kokea uuvuttavana avata omaa elämää taas uudelle työntekijälle. Työntekijän vaihtumista tulisi käsitellä yhdessä asiakkaan kanssa, sillä

tilanteeseen liittyy erilaisia tunteita. (Kananoja ym. 2011, 140–141.) Myös haastattelemamme nuori nosti esille ohjaajien vaihtuvuuden. Nuori kokee turhauttavana rakentaa uutta luottamussuhdetta, sillä hän pelkää uudenkin työntekijän taas lähtevän. Hän kokee jälkihuollossa olevien nuorten tarvitsevan erityisesti pysyvyyttä elämäänsä. Myös Jacklinin ja Kaisto-Vanhmäen (2011) aiemmin tehdyssä opinnäytetyön tutkimuksessa nousee esille, miten tärkeää työntekijän pysyvyys on jälkihuoltonuorelle. Heidän tekemän tutkimuksen mukaan jälkihuoltonuoret ovat kokeneet turvattomuuden tunnetta ainakin hetkellisesti, kun työntekijä on jälkihuollon aikana vaihtunut.

Vastanneiden ohjaajien mukaan, ohjaajat pyrkivät rakentamaan suhdettaan asiakkaaseen luottamukselliseksi. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten mukaan ohjaajille on helppo puhua kaikesta ja he kokevat olevansa tyytyväisiä heidän ja ohjaajan väliseen suhteeseen. Ohjaajien vastauksista kuitenkin ilmenee, ettei luottamussuhdetta aina muodostu nuoren kanssa. Tämä saa pohtimaan mitä tapahtuu, jos luottamussuhdetta ei vain ole? Sariola (2016) on tutkinut opinnäytetyössään luottamusta asiakkaan ja työntekijän välillä. Sariolan mielestä sosiaali- ja terveysalalla on erityisen tärkeää korostaa toivon ja uskon ylläpitämistä asiakkaassa. Asiakastyölle asetettuja tavoitteita on haastavaa saavuttaa ilman luottamussuhdetta. Epäluotettava ohjaaja ei voi osoittaa teoillaan nuorelle luotettavuutta, jos hän toimii epä johdonmukaisesti sekä ennalta-arvaamattomasti. (Sariola 2016.)

Tämän opinnäytetyön tutkimustuloksista ilmenee yhden nuoren pitäneen suhdettaan ohjaajaansa hyvänä, sillä tapaamisilla käytetään huumoria ja nuorella on ohjaajan kanssa hauskaa. Nuori on kokenut, että he ovat jälkihuollon ohjaajansa kanssa niin sanotusti samalla tasolla. Myös Sariola (2016) toteaa, että luottamukselliseen asiakassuhteeseen kuuluvat luovuus ja huumori. Lisäksi toisen kunnioitus, kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä uskallus ilmaista omia erilaisia mielipiteitä lisäävät luottamuksellista ilmapiiriä. Ainasojan ym. (2008) tekemän opinnäytetyön tutkimustulostenkin mukaan nuoret pitävät tärkeänä, että jälkihuoltoa järjestää tuttu taho, jolloin nuoren ja ohjaajan välille on jo muodostunut luottamussuhde.

8.3 Jälkihuollon päättyminen

Jälkihuolto päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta tai, kun nuori on kykeneväinen itsenäiseen elämään ilman jälkihuollon tuomaa tukea. Jälkihuollon päättäminen tulee tehdä suunnitellusti ja niin, että kaikki tahot ovat siitä tietoisia. (Hujala ym. 2004, 263.) Kuten tämän opinnäytetyön haastattelutuloksissa ilmenee, haastattelemamme nuorilla oli vielä usean vuoden ajan jälkihuolto-oikeutta jäljellä. Yksi nuorista ei esimerkiksi tiennyt kuinka paljon hänellä on jälkihuolto-oikeutta jäljellä ja yksi taas koki päättymisen pelottavana. Toisiko jälkihuoltosuunnitelman säännöllinen tarkastaminen nuorille lisää tietoa ja varmuutta tulevaisuutta ajatellen? Pukkion (2016, 79–80) mukaan jälkihuolto suunnitelmaa tulee tarkastella useasti, etenkin jälkihuollon alussa. Jälkihuollon suunnitelma ohjaa työskentelyä ja sen säännöllinen tarkastaminen pitää myös nuoren selvillä jälkihuollon etenemisestä sekä tavoitteista. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen kannalta voidaankin pitää merkittävänä tutkimustuloksena sitä, että jälkihuollon päättymisestä

nuoren kanssa keskustelu riittävän ajoissa sekä riittävästi, lisää tietoa jälkihuolto-oikeuden pituudesta sekä poistaa pelkoa liittyen itsenäiseen tulevaisuuteen.

9 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön prosessia, sen sujuvuutta sekä tarkastellaan prosessin aikana nousseita ajatuksia. Lisäksi pohditaan tämän opinnäytetyön tutkimustehtävän toteutumista. Tutkimustehtävänä oli selvittää asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla. Lisäksi tässä luvussa esitellään mahdolliset jatkotutkimukset ja pohditaan työparityöskentelyn toteumista.

Opinnäytetyön prosessi aloitettiin alkuvuodesta 2016, jolloin suunniteltiin yhdessä yhteistä opinnäytetyön aihetta yhteisen kiinnostuksen pohjalta. Kiinnostavaksi aiheeksi valittiin nuorten ja ohjaajien kokemukset lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä ja julkisella palveluntuottajalla. Kevään aikana valmistui tutkimussuunnitelma, joka esiteltiin kahdelle mahdolliselle yhteistyötaholle. Tässä vaiheessa kysymykset aineiston hankintaa varten oli jo laadittu. Kesällä saatiin kuitenkin tietää, ettei opinnäytetyön tutkimus saanut tutkimuslupaa julkiselta palveluntuottajalta, jonka vuoksi yhdessä yksityisen palveluntuottajan kanssa päätettiin toteuttaa opinnäytetyö pelkästään yksityiselle palveluntuottajalle.

Kesän aikana toteutettiin nuorten haastattelut ja litteroitiin ne sekä hankittiin ohjaajien vastaukset kyselylomakkeen avulla. Opinnäytetyöprosessin edetessä syksyllä, pohdimme aiheen nopeaa vaihtumista sekä sitä, vastaavatko saadut tulokset opinnäytetyön tutkimustehtävää. Voidaan kuitenkin todeta, että saadut tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset vastaavat tutkimustehtävää. Aineistoa käsitellessä kiinnostuimme, miten nuorten ja ohjaajien kokemukset jälkihuoltopalvelusta kohtaavat yksityisellä palveluntuottajalla. Tästä muodostui toinen tutkimuskysymys tutkimukselle. Kuten laadulliselle tutkimukselle on ominaista, voi uusia tutkimuskysymyksiä muodostua tutkimuksen aikana.

Pohdimme opinnäytetyöprosessin edetessä, olisiko ollut parempi kysyä asiakkailta ja työntekijöiltä samat kysymykset. Olisimmeko tällöin saaneet paremmin vastauksia edellä mainittuun uuteen tutkimuskysymykseen. Erilaisien kysymysten avulla olisi voinut saada jälkihuollon ohjaajilta kattavampia vastauksia heidän kokemuksistaan.

Tutkimustuloksista nousi merkittävimpänä huomiona nuoren ja ohjaajan asiakassuhde molempien kokemuksissa. Mielestämme jälkihuoltotyössä tulisi panostaa sekä korostaa hyvän asiakassuhteen luomista ja sen merkitystä. Onnistuneen jälkihuollon perusta on luottamuksellinen ja avoin luottamussuhde ohjaajan ja nuoren välillä. Laaksosen (2004, 27) mukaan keskusteluiden sekä ajan myötä nuori huomaa olevansa tärkeä ja arvokas jollekin. Esimerkiksi tässä tutkimustuloksessa, nuorten ja ohjaajien kokemukset lastensuojelun jälkihuollosta yksityisellä palveluntuottajalla kohtasivat.

Lisäksi merkittävänä tuloksena ilmeni seuraavaa: vaikka siirtyminen tapahtuisi nopeasti ja suunniteltua aikaisemmin, voi siirtyminen jälkihuoltoon olla nuorelle silti onnistunut kokemus. Voidaan tulkita, että näiden nuorten kohdalla on panostettu eritoten jälkihuollon toteuttamiseen alussa. Näin nuorelle ei ole tullut tunnetta tyhjän päälle putoamisesta eikä turvattomuudesta. On ymmärrettävää, ettei aina ole mahdollista tutustua jälkihuollon ohjaajaan etukäteen rauhassa.

Jälkihuollon päättymisen kannalta merkittävimpana tuloksena nousi jälkihuollon kestosta ja sen päättymisestä keskustelu nuoren kanssa. Riittävän ajoissa aloitettu keskustelu aiheesta ja siitä riittävästi puhuminen poistaa nuoren pelkoa itsenäistymiseen liittyen. Lisäksi keskustelu jälkihuolto-oikeuden pituudesta voi motivoida nuorta käyttämään oikeuttaan tukeen mahdollisimman hyödyllisesti itsenäistä tulevaisuutta ajatellen. Voisiko esimerkiksi kuukausikoosteen yhteydessä käytävä keskustelu olla sopiva ajan kohta ohjaajan keskustella nuoren kanssa jälkihuolto-oikeuden pituudesta ja sen päättymisestä niin, että nuori varmasti ymmärtää missä vaiheessa jälkihuoltoa hän on.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen myötä voidaan todeta, että jälkihuolto-työssä tulisi kiinnittää huomiota nuoren riittävään ja monipuoliseen informoimiseen sekä neuvomiseen jälkihuollon mahdollisuuksista. Vaikka ohjaaja tietäisikin missä vaiheessa nuori on jälkihuoltoa, on ehdottoman tärkeää varmistaa, että myös nuori tietää tilanteensa.

Myös nuoren ja ohjaajan väliseen vuorovaikutukselliseen asiakassuhteeseen ja sen muodostamiseen tulisi panostaa. Ohjaajan lopettaessa työsuhteensa, tulisi kiinnittää huomiota nuoreen, jota muutos myös koskee. Nuorta tulisi tukea ja informoida asiasta riittävästi, jotta uuden ohjaajan kanssa työskentely lähtisi etenemään sujuvasti.

Pidimme hyvänä asiana sitä, että jälkihuolto tarjoaa nuorille mahdollisuuden ryhmätoimintaan. Näin nuorille tarjoutuu mahdollisuus myös vertaistuelle. Jotta nuorten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet huomioitaisiin, tulisi nuorten toiveita kuulla ryhmätoiminnan järjestämisen ja kehittämisen suhteen. Kuten tutkimustuloksista ilmenee, yksi nuorista toivoi esimerkiksi keskusteluryhmää, joka toimisi terapeuttisena tukena nuorelle. Kun nuoret saavat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön, voisi osallistuminen olla vielä mielekkäämpää.

Tämä tutkimus kuvastaa juuri näiden jälkihuollon nuorten ja ohjaajien kokemuksia, jotka ovat osallistuneet haastatteluun sekä kyselylomakkeeseen vastaamiseen. Laadullisesta tutkimuksesta syntynyttä tutkimustulosta ei siksi voida yleistää. Tämän tutkimuksen ajan tutkijat pyrkivät pysymään puolueettomina sekä välttämään oman tiedon ja omien näkemysten tuomista tutkimukseen.

Sosiaalihuollon palveluiden tulee olla tasalaatuisia kaikille. Pohdimmekin, toteutuuko tasalaatuinen palvelu niin julkisella kuin yksityiselläkin palveluntuottajalla. Tämä voisi toimia mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena.

Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia myös sosiaalityöntekijän kokemuksia aiheesta. Tämän opinnäytetyön yksi merkittävimmistä päätuloksista oli nuoren ja ohjaajan välisen suhteen tärkeys. Jatkotutkimuksena voitaisiinkin tutkia tarkemmin asiakassuhdetta, sen muodostumista sekä ylläpitämistä jälkihuollossa.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tekemistä hyödynsi se, että molemmat tutkijat ovat kiinnostuneita tutkimusaiheesta sekä omaavat työkokemusta lastensuojelun jälkihuollosta. Yhteistyötaho on toiselle tutkijalle tuttu, joka helpotti opinnäytetyöprosessin sujumista. Myös se, ettei yhteistyötaho ollut tuttu toiselle tutkijalle, toi tutkimukseen erilaista perspektiiviä. Tutkijoiden yhteistyö opinnäytetyöprosessin aikana sujui vaivattomasti sekä suunnitellun aikataulun mukaan. Koemme työparityöskentelyn vahvistaneen opinnäytetyön aiheeseen syventymistä, sillä olemme yhdessä pystyneet jakamaan ajatuksia ja näkemyksiä. Lisäksi ajattelemme, että parityöskentelystä on hyötyä myös tulevaisuudessa työelämässä.

Nuorten ja ohjaajien kokemuksia oli mielenkiintoista tutkia, sillä halusimme aidosti selvittää heidän mielipiteitään ja näkemyksiään lastensuojelun jälkihuollosta. Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen toteuttaminen oli opettavainen prosessi, sillä opimme itse uutta ja pystymme hyödyntämään kaikkea tämän opinnäytetyön tietoa tulevaisuudessamme. Koemme, että tästä opinnäytetyöstä on myös hyötyä yhteistyötahollemme sekä muille aiheesta kiinnostuneille tahoille.

LÄHTEET

- Ahonen, S., Saari, S., Syrjälä, L. & Syrjäläinen, E. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West Point Oy.
- Ainasoja, A., Mykkänen, U. & Tikkanen, P. 2008. Nuorten ajatuksia Perhekoti Himaharjun toteuttamasta jälkihuollosta ”Se niin kun turvaa nuoren tulevaisuuden”. Savonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 14.10.2016. <http://www.himaharju.fi/documents/opinnaytetyo.pdf>
- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva: WS Bookwell Oy.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Hankintalaki 2007/348. 30.3.2007. Finlex. Viitattu 12.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hankintalaki>
- Heinonen, H. 2016. Esipuhe. Teoksessa S. Pukkio & T. Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 2–4.
- Hermanson, E. 2010. Oonks mä normaali? - Nuoren oma kirja. Falun: Scandbook Ab.
- Hipp, T. & Pukkio, S. 2016. Nuorten osallisuus ja kokemustieto jälkihuollon kehittämisessä. Teoksessa S. Pukkio & T. Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 102–117.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hoikkala, S. & Pukkio, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa S. Pukkio & T. Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 6–24.
- Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ikonen, L. 2013. Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Helsinki: Julkaisupu Oy

Jacklin, J. & Kaisto-Vanhamäki. 2011. Jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen Oulu. Opinnäytetyö. Viitattu 14.10.2016. http://publications.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/28690/Oulu_Jacklin_KaistoVanhamaki_2011.pdf?sequence=1

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. 2013. Toimiva lastensuojelu – selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 26.4.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126183/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_fi-nal_19062013.pdf?sequence=1

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Kananoja, A., Niiranen, V. & Jokiranta, H. 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Juva: Bookwell Oy.

Kettunen, T., Laitinen-Väänänen, S., Mäkelä, J. & Vänskä, K. 2011. Onnisuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Prima.

Kuronen, O. 2013. Jälkihuollon asiakkaan kokemukset sosiaalityön kontekstissa. Lapin yliopisto. Pro Gradu. Viitattu 14.10.2016. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61471/Kuronen.Orvokki.pdf?sequence=2>

Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Laaksonen, S. 2004. Jälkihuolto-opas. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Laine, V. & Vilkkö-Riihelä, A. 2005. Mielen maailma. 2. Kehityopsykologia. Oppimateriaalit. Helsinki: WSOY.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 2003/1309. 30.12.2003. Finlex. Viitattu 12.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2003%2F1309>

Laki yksityisestä sosiaalipalvelusta 2011/922. 22.7.2011. Finlex. Viitattu 12.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2011%2F922>

Lastensuojelulaki 2007/417. 13.4.2007. Finlex. Viitattu 10.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Metsämuuranen, J. 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteessä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metteri, A. 1996. Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Helsinki: Oy Edita Ab.

Pukkio, S. 2016. Prosessit jälkihuoltotyön tukena. Teoksessa S. Pukkio & T. Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 70–85.

Pulkkinen, L. 1997. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Bookwell Oy.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print.

Sariola, T. 2016. Jos ei ole luottamusta, ei ole asiakkaita. Talentia –lehti 1/2016. Viitattu 19.10.2016. <http://www.talentia-lehti.fi/jos-ei-ole-luottamusta-ei-ole-asiakkaita/>

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WS Bookwell Oy

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. 30.12.2014. Viitattu 11.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

THL. 2015a. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Jälkihuolto. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 8.3.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

THL. 2015b. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Jälkihuolto. Jälkihuollon tavoitteita. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 26.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/jalkihuollon-tavoitetila>

THL. n.d.a. Lastensuojelun käsikirja. Työmenetelmät ja –välineet. Työvälineet. Verkostokartta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 18.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>

THL. n.d.b. Lastensuojelun käsikirja. Työmenetelmät ja –välineet. Työvälineet. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 31.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/itsenaistyvan-nuoren-roolikartta>

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 2013. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Viitattu 31.10.2016. <http://www.vslk.fi/index.php?id=21>

Avoimen haastattelun kysymykset jälkihuoltonuorille

1. Kuinka kauan olet ollut jälkihuollossa?
2. Miten siirtyminen jälkihuoltoon tapahtui ja minkälaista apua sait jälkihuollon alussa? Oliko tuki riittävää?
3. Kuvaile saamaasi tukea ja apua jälkihuollossa. Miten saamasi tuki on vaikuttanut sinuun?
4. Miten kehittäisit jälkihuollon toimintaa?
5. Kuvaile suhdettasi ohjaajaasi. Missä ja milloin tapaat häntä? Tapaatko häntä mielestäni riittävästi?
6. Koetko tarvetta tavata muita jälkihuollon asiakkaita, esim. yhteinen toiminta asiakkaiden kesken? Millaista tekemistä haluaisit järjestettävän?
7. Mitä mielteitä sinulla on tällä hetkellä jälkihuollon päättymisestä? Onko jälkihuolto-oikeuden pituus mielestäsi riittävä?

Suostumus opinnäytetyön haastattelun vastausten käytöstä

Opiskelemme Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötä lastensuojelun jälkihuollosta. Opinnäytetyömme aiheena on: Miten asiakkaat ja työntekijät kokevat lastensuojelun jälkihuollon yksityisellä palveluntuottajalla.

- Riina Rajala ja Katja Lintonen -

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaajalla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumuksensa, milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Haastattelun sisältö sekä tulokset ovat ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytössä ja aineisto tuhotaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Haastatteluun osallistutaan nimettömänä. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Annan luvan käyttää vastauksiani tätä opinnäytetyötä varten.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Ohjaajien kyselylomake

Täyttöohjeet: Kirjoita vastauksesi oikeanpuoleiseen sarakkeeseen. Voit kirjoittaa niin pitkän vastauksen kuin haluat, tila muotoutuu kirjoituksen pituuden mukaan.

1. Kuinka kauan olet työskennellyt jälkihuollon ohjaajana?
2. Minkälaiset työajat sinulla on?
3. Kuinka monta asiakasta on yhtä jälkihuollon ohjaaja kohden? Mitä mieltä olet määrästä?
4. Kuvaile minkälaisia työtapoja/menetelmiä käytät työssäsi?
5. Minkälaista tukea nuoret mielestäsi tarvitsevat?
6. Mikä on mielestäsi tärkein tehtäväsi jälkihuollon ohjaajana?
7. Miten asiakkaaksi tullaan? Miten siirtyminen jälkihuoltoon tapahtuu?
8. Kuinka usein näet asiakastasi?
Kuinka pitkiä tapaamiset ovat?
9. Kuvaile suhdettasi asiakkaisiisi

Kiitos vastauksistasi!

Suostumus opinnäytetyön kyselylomakkeen vastausten käytöstä

Opiskelemme Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötä lastensuojelun jälkihuollosta. Opinnäytetyömme aiheena on: Miten asiakkaat ja työntekijät kokevat lastensuojelun jälkihuollon yksityisellä palveluntuottajalla.

- Katja Lintonen ja Riina Rajala -

Kyselylomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista ja vastaajalla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumuksensa, milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kyselylomakkeen sisältö sekä tulokset ovat ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytössä ja aineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Haastatteluun osallistutaan nimettömänä. Kaikki tiedot käsitellään luotamuksellisesti.

Annan luvan käyttää vastauksiani opinnäytetyössä.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys